

Rijkswaterstaat
Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

Leidraad Vegetatiebeheer Uiterwaarden 2019 **CONCEPT**

Augustus 2019

Document ter bespreking tbv
Marktconsultatie dd 6 september

Colofon

Naam Standaard:	Vegetatiebeheer Uiterwaarden 2019
Beschrijving:	Informatie over het beheer en onderhoud van vegetatie in de uiterwaarden op basis van taken, verantwoordelijkheden en wet- en regelgeving
Status:	Concept
Datum:	7 augustus 2019
Versienummer:	3
Soort:	handreiking
Verantwoordelijke PE:	A&O
Gebruik in proces:	Monitoring, Onderhoud
Rol:	[v - ...*]
Netwerk:	Hoofdwatersysteem (HWS)
Object:	[o - 1 of meerdere specifieke objecten*]
Kennisveld:	[o - (hoofd)kennisveld uit kennisboom *]
XXX:	[o - tag(s) naar behoefte toe te voegen]
Inhoudelijk Beheerder:	[v - naam persoon]
Verantwoordelijke afdeling:	[v - naam afdeling]
WW RWS Nummer:	[WW RWS kent uniek nummer toe]

Voorwoord

Rijkswaterstaat heeft als waterbeheerder de wettelijke verplichting (zorgplicht) om de begroeiing in de uiterwaarden met het oog op de hoogwaterveiligheid binnen de norm te houden. Deze norm, in de vorm van toegestane vegetatieklassen (situatie 2014), is vastgelegd in de Vegetatielegger.

Dit document vervangt voor het vegetatiebeheer in de uiterwaarden de in 2013 verschenen Leidraad Beheer Groenvoorzieningen. Herziening was nodig vanwege diverse wijzigingen in wet- en regelgeving en in het beleid van Rijkswaterstaat ten aanzien van het vegetatiebeheer.

In de voorliggende “Leidraad Vegetatiebeheer Uiterwaarden 2019” staat veel informatie die assetmanagers, omgevingsmanagers en contractbeheersers in de Rijkswaterstaat regio’s nodig hebben. Dat geldt zowel voor de precontractuele fase als voor de contractbegeleidingsfase.

Het laatste hoofdstuk met de beheermaatregelen voor de verschillende beheervormen in de uiterwaarden is separaat als “Kader Vegetatiebeheer Uiterwaarden 2019” gepubliceerd. Dit document wordt gedeeld met partijen die voor Rijkswaterstaat onderhoud in de uiterwaarden uitvoeren, zoals o.a. aannemers, gemeenten en provincies. De werkwijze zoals beschreven in deze Leidraad, en het onderliggende Kader, is weliswaar verplicht maar in de uitvoeringswijze is ruimte voor flexibiliteit.

Het is de wens dat dit document bijdraagt aan een uniforme en heldere werkwijze en een soepele uitvoering van de contracten op het gebied van vegetatieonderhoud in de uiterwaarden.

Inhoud

1 Inleiding en leeswijzer	6	
1.1 Inleiding	6	
1.2 Reikwijdte van de Leidraad Vegetatiebeheer Uiterwaarden	7	
1.3 Ambitie van de Leidraad	7	
1.4 Afbakening en doelgroep	8	
1.5 Leeswijzer	8	
2 Wet- en regelgeving	9	
2.1 Inleiding	9	
2.2 Zorgplicht voor bomen	10	
2.3 Wetten voor afvalstoffen (water)bodem	11	
2.4 Wet Natuurbescherming	11	
2.4.1 Soortenbescherming	11	
2.4.2 Gebiedsbescherming	13	
2.4.3 Houtopstanden	14	
2.5 Wet- en regelgeving over cultuurhistorische en aardkundige objecten (Monumentenwet, RCE)	15	
2.6 Waterwet	16	
2.6.1 Waterkeringen	17	
2.6.2 Keur	18	
2.7 Europese Kaderrichtlijn Water	19	
2.8 Gebruik chemische bestrijdingsmiddelen in de openbare ruimte	20	
2.9 Provinciale en plaatselijke verordeningen	20	
2.10 Invasieve soorten	21	
2.11 Beschikking Bacterievuur	22	
3 Beleid	23	
3.1 Inleiding	23	
3.2 Rivieren en kanalen	23	
3.3 Beheer- en Ontwikkelingsplan voor de Rijkswateren (BPRW)	23	
3.4 Vaarwegveiligheid	25	
3.5 Beleidslijn Grote Rivieren (BGR), Hoogwaterveiligheid	25	
3.6 Leidraad Rivieren	26	
3.7 Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (SVIR)	26	
3.8 Natuurnetwerk Nederland (NNN)	26	
3.9 Heggen	27	
3.10 Rode lijsten	28	
3.11 Iepziekte	28	
3.12 Duurzaamheid	28	
4 Functies van uiterwaard-vegetatie	30	
4.1 Inleiding	30	
4.2 Rivieren en uiterwaarden	30	
4.3 Natuurfunctie van uiterwaarden	31	

5 Van landschap naar beheer	33
5.1 Inleiding	33
5.2 Maatregelen uiterwaardbeheer	33
5.3 Onderhoudscontract	35
6 Organisatie van het vegetatiebeheer	38
6.1 Inleiding	38
6.2 Organisatie van het vegetatiebeheer	38
6.3 Taken van de adviseur groenbeheer	40
6.4 Taken van de adviseurs binnen het team uiterwaarden	41
7 Visie en beheermaatregelen	42
7.1 Inleiding	42
7.2 Toelichting op het werken met de Vegetatielegger	43
7.3 Algemene eisen	44
7.3.1 Eisen voor alle terreinen en vegetaties	44
7.3.2 Beheermaatregelen voor verpachte terreinen	44
7.3.3 Beheermaatregelen voor kruidachtige vegetaties	45
7.3.4 Visie en beheermaatregelen houtachtige vegetaties	45
7.4 Specifieke beheermaatregelen per beheervorm	47
7.4.1 Vegetatieklasse Gras en Akker	47
7.4.2 Vegetatieklasse Riet en Ruigte	48
7.4.3 Vegetatieklasse Struweel	49
7.4.4 Vegetatieklasse Bos	49
7.4.5 Vegetatieklasse Water	49
7.4.6 Vegetatieklasse Verhard oppervlak	50
7.4.7 Vegetatieklassen Mengklassen (90/10, 70/30, 50/50)	51
7.4.8 Speciale beheervormen	51
Literatuurlijst	54

Bijlagen

Bijlage 1 Processchema – Bepalen beheervorm

Bijlage 2 Memo Rijkswaterstaat CD Wettelijke beheertaken Rijkswaterstaat in uiterwaarden

1 Inleiding en leeswijzer

1.1 Inleiding

Gebruikers van wegen en vaarwegen hechten aan vlot en veilig vervoer. De uiterwaarden langs de rivieren zijn van groot belang voor het functioneren van de rivier en de omgeving. De aanwezige vegetatie draagt wezenlijk bij aan het functioneren van deze objecten. Voor (vaar)weggebruikers is het van belang dat zij veilig de bestaande infrastructuur kunnen gebruiken. Daarnaast moeten de kernfuncties van deze objecten gehandhaafd blijven; dat wil zeggen scheepvaart, waterveiligheid, waterkwaliteit, natuur en overige gebruiksfuncties.

Rijkswaterstaat is als beheerder verantwoordelijk voor het Hoofdwegennet (HWN), het Hoofdvaarwegennet (HVWN) en het Hoofdwatersysteem (HWS). Deze Leidraad gaat over het vegetatiebeheer in de uiterwaarden voor die delen waar de Vegetatielegger op van toepassing is. Dit betreft de delen van het rivierengebied waar de vegetatieruwheid van invloed is op de rivierwaterstand.

Het beheer van de aanwezige vegetatie zorgt ervoor dat de waterstaatswerken hun functie optimaal kunnen vervullen. Uitgangspunten hierbij zijn kostenefficiëntie, recht doen aan alle wetten en regels en het behouden en ontwikkelen van kwaliteit op basis van landelijke en regionale normen, eisen en wensen.

Deze Leidraad gaat over het beheer en onderhoud van uiterwaarden langs de grote rivieren, inclusief wegen en oevers en andere objecten die zich daar bevinden. De basis voor het vegetatiebeheer van de uiterwaarden wordt gevormd door de Vegetatielegger. Dit instrument draagt bij aan een veilige doorstroming van de Nederlandse rivieren. De Vegetatielegger bestaat uit overzichtskaarten en regels, die samen aangeven welke type begroeiing waar is toegestaan vanuit het oogpunt van hoogwaterveiligheid. De Vegetatielegger is nodig omdat begroeiing in de uiterwaarden de doorstroming van water kan belemmeren. Te veel begroeiing vergroot de kans op overstromingen. De uiterwaarden langs de grote rivieren waarop de Vegetatielegger van toepassing is beslaan circa 58.000 hectare. Ruim 70% hiervan is begroeid met kruidachtige vegetaties (gras en akker of riet en ruigte). Het overige deel bestaat uit waterpartijen, verhard oppervlak en houtachtige vegetaties al dan niet in combinatie met kruidachtige vegetatie).

De Vegetatielegger is uitgangspunt voor het vegetatiebeheer in de uiterwaarden uitgezonderd van vergunningplicht vrijgestelde gebieden. Rijkswaterstaat heeft met het programma Stroomlijn de doorstroming van de uiterwaarden verbeterd door hinderlijke vegetatie te verwijderen. De waterstanden bij maatgevend hoogwater zijn door deze ingrepen met gemiddeld vijf tot tien centimeter gedaald. Nu de uiterwaarden op orde zijn, voert Rijkswaterstaat voor het gehele areaal dat onder de legger valt actief vegetatiebeheer uit. In samenwerking met partijen die terreinen in de uiterwaarden in eigendom hebben voert Rijkswaterstaat passief beheer uit. Hierbij wordt ook de monitoring, de administratieve organisatie en de financiële verantwoording geregeld. De nieuwe situatie, na uitvoering van Stroomlijn maar ook Ruimte voor de Rivier en andere projectplannen, wordt vastgelegd in een geactualiseerde Vegetatielegger. De verwachting is dat deze in april 2020 wordt vastgesteld.

Het vegetatiebeheer vraagt om adequate monitoring. Periodiek inventariseert Rijkswaterstaat met behulp van de Vegetatiemonitor (zie: <https://www.openearth.nl/vegetatiemonitor>) of de begroeiing in de uiterwaarden voldoet aan de Vegetatielegger.

Waarom deze Leidraad?

De Leidraad Beheer Groenvoorzieningen (2013) voor het beheer van groenvoorzieningen langs wegen, kanalen en grote rivieren is toe aan een herziening om de volgende redenen:

- de wens van Rijkswaterstaat om het beheer en onderhoud van de uiterwaarden specifiek te beschrijven;
- diverse wijzigingen in wet- en regelgeving;
- wijzigingen in het beleid van Rijkswaterstaat gericht op kerntaken;
- wijzigingen bij Rijkswaterstaat ten aanzien van contractbeheersing en de daarmee verband houdende toepassing van Systems Engineering (SE) binnen contracten.

1.2 Reikwijdte van de Leidraad Vegetatiebeheer Uiterwaarden

De Leidraad Vegetatiebeheer Uiterwaarden 2019 beschrijft de werkzaamheden die horen bij het vegetatieonderhoud in de uiterwaarden langs de grote rivieren. De uiterwaarden zijn hier gedefinieerd als alle delen binnen de Vegetatielegger met uitzondering van het zomerbed en de delen die op grond van artikel 6.16 van het Waterbesluit zijn vrijgesteld van vergunningplicht.

Deze Leidraad helpt Regionale Diensten bij de contractvoorbereidingen voor een locatiespecifiek prestatie-/onderhoudscontract voor het vegetatiebeheer in de uiterwaarden. De Leidraad Vegetatiebeheer Uiterwaarden 2019 blijft separaat bestaan naast de Leidraad Beheer Groenvoorzieningen 2013 die onverminderd blijft gelden ten aanzien van het beheer en onderhoud van wegbermen en kanalen. De Leidraad beheer groenvoorzieningen 2013 is geschreven voor het beheer van groenvoorzieningen langs wegen, kanalen en rivieren, inclusief de uiterwaarden. Voor de uiterwaarden en de oevers langs de rivieren vervangt deze Leidraad Vegetatiebeheer Uiterwaarden 2019 de Leidraad uit 2013. Voor de groenvoorzieningen buiten de uiterwaarden blijft de Leidraad beheer groenvoorzieningen 2013 onverminderd van kracht. In het onderhoudscontract moet aangegeven worden welk kader prevaleert als deze onderling tegenstrijdig zijn.

Deze Leidraad beschrijft de taken van Rijkswaterstaat op het gebied van vegetatiebeheer op basis van beleid en bestaande wet- en regelgeving. Daarnaast geeft het document inzicht in de organisatie van het vegetatiebeheer en de bijbehorende taken en rollen. Als laatste biedt het een processchema voor de vertaling van vegetatieklassen uit de legger naar de beheervorm en de beheermaatregelen. Deel C: Visie en beheermaatregelen vormt een concreet handvat voor het vormgeven van het vegetatiebeheer in de uiterwaarden.

1.3 Ambitie van de Leidraad

Deze Leidraad biedt informatie voor de voorbereiding, uitvoering en kwaliteitsborging van het vegetatiebeheer in de uiterwaarden. Rijkswaterstaat legt hierin zijn ambitie en concrete doelstellingen vast voor het vegetatiebeheer in de uiterwaarden langs de grote rivieren. De koers van Rijkswaterstaat is een sober en doelmatig vegetatiebeheer gericht op het garanderen van de kerntaken van Rijkswaterstaat binnen de kaders van bestaand beleid en wet- en regelgeving.

De prioritering in het vegetatiebeheer is als volgt:

- 1) Wet- en regelgeving (o.a. Waterwet, Wet Natuurbescherming e.d.) en Veiligheid (verkeers-, scheepvaart- en hoogwaterveiligheid);
- 2) Kosten (sober en doelmatig);
- 3) Andere doelen (natuur, landschap, cultuurhistorie, recreatie), indien meekoppeling van deze doelen mogelijk is.

Als aan prioriteiten 1 is voldaan, dan wordt bij gelijke kosten voor het beheer en onderhoud gekozen voor het beheer dat de hoogste natuurwaarde oplevert.

1.4 Afbakening en doelgroep

Deze Leidraad behandelt het beheer en onderhoud van vegetatie in de uiterwaarden en op oevers langs de grote rivieren voor zover deze vallen binnen de beheersgrenzen van de Vegetatielegger. Het beheer van het water, bodems en oevers in de plassen, kanalen, nevengeulen en rivieren, de grote wateren zoals het IJsselmeer, kusten (inclusief die van het IJsselmeer), zoute gebieden en getijdengebieden vallen niet onder deze Leidraad. Voor het groenbeheer langs kanalen en wegen blijft de Leidraad Beheer Groenvoorzieningen 2013 van kracht; herziening hiervan wordt voorzien.

Het beheer van faunavoorzieningen valt buiten deze Leidraad. Zie hiervoor de Leidraad Faunavoorzieningen bij Infrastructuur van de Dienst Verkeer- en Scheepvaart (Wansink et al., 2011) en de Richtlijnen voor inspectie en onderhoud van faunavoorzieningen bij wegen (Ouden, den & Piepers, 2008).

Samenvatting wet- en regelgeving en beleid

In deze Leidraad is de relevante wet- en regelgeving en het beleid voor het vegetatiebeheer in de uiterwaarden bij elkaar gebracht en op hoofdlijnen samengevat. Deze Leidraad is een eerste hulpmiddel voor medewerkers van Rijkswaterstaat en geen vervanging van de brondocumenten. Waarnodig moet de wet- en regelgeving, de beleidsdocumenten en eventueel experts worden geraadpleegd.

1.5 Leeswijzer

De Leidraad is opgedeeld in drie delen. In deel A (Wet- en regelgeving en beleid van Rijkswaterstaat op het gebied van vegetatiebeheer) is de belangrijkste wet- en regelgeving opgenomen en zijn de beleidsaspecten op het gebied van vegetatiebeheer in de uiterwaarden beschreven. In Bijlage 2 is in aanvulling hierop een memo opgenomen van Rijkswaterstaat Corporate Dienst (RWS CD) waarin de wettelijke beheertaken van Rijkswaterstaat in de uiterwaarden worden geschetst. Dit memo dient als toelichting en aanvulling op deel A van deze Leidraad.

In deel B (Doelmatig vegetatiebeheer Rijkswaterstaat) zijn de belangrijkste functies van vegetatie in de uiterwaarden gedefinieerd en zijn de documenten opgenomen die horen bij de voorbereiding van het vegetatiebeheer. Belangrijkste hulpmiddel is een beslisschema dat op basis van de klassen uit de Vegetatielegger de standaard beheervorm voorschrijft. Daarnaast zijn de taken voor het vegetatiebeheer in de uiterwaarden beschreven.

Deel C (Visie en beheermaatregelen) bevat ten slotte de visie en de beheermaatregelen voor de verschillende beheervormen. Het geeft weer welke voorwaarden aan beheermaatregelen worden gesteld (op basis van de in deel A beschreven randvoorwaarden van wet- en regelgeving, en beleid; en de in deel B beschreven uiterwaardfuncties)

De Leidraad is primair bedoeld voor medewerkers van Rijkswaterstaat.

Deel C van de Leidraad en wordt ook apart als het Kader Vegetatiebeheer Uiterwaarden 2019 gepubliceerd. De inhoud van deze uitvoeringen is gelijk. Het Kader is bedoeld als bijlage voor onderhoudscontracten. De doelgroep van het Kader is primair de opdrachtnemer die voor Rijkswaterstaat het onderhoud in de uiterwaarden uitvoert.

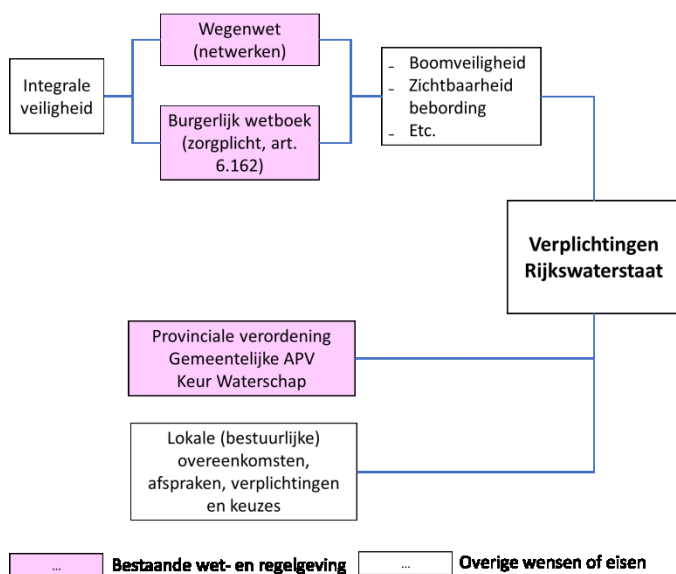
Deel A: Wet-, regelgeving en beleid van Rijkswaterstaat op het gebied van vegetatiebeheer en functies van uiterwaarden

Wet-, regelgeving en beleid van vegetatiebeheer en functies in de uiterwaarden
Voor: adviseur groenbeheer

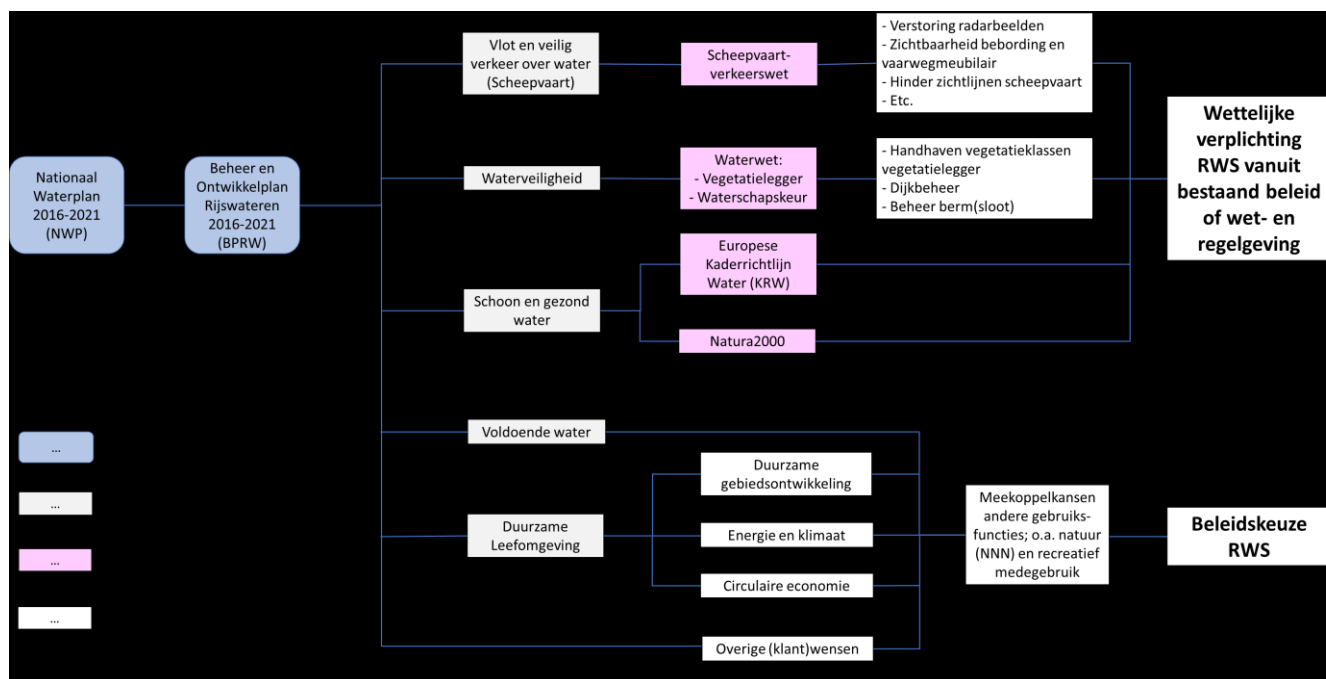
2 Wet- en regelgeving

2.1 Inleiding

Er zijn verschillende wettelijke regelingen van toepassing die de speelruimte voor het vegetatiebeheer in de uiterwaarden beperken of juist richting geven. In dit hoofdstuk worden deze toegelicht. De wet- en regelgeving is opgedeeld in een privaatrechtelijk spoor (Figuur 1) en een publiekrechtelijk spoor (Figuur 2). Hierbij is onderscheid gemaakt tussen wettelijke verplichtingen, voortvloeiend uit bestaande wet- en regelgeving, en beleidskeuzes van Rijkswaterstaat voor aanvullende beheermaatregelen die meegenomen kunnen worden bij het vegetatiebeheer (meekoppelkansen).

Figuur 1: Privaatrechtelijke verplichtingen voor terreinen die in eigendom of in beheer zijn bij Rijkswaterstaat

Figuur 2: Publiekrechtelijke taken van Rijkswaterstaat en meekoppelkansen. De beslissing voor het benutten van een meekoppelkans is onder andere afhankelijk van externe financiering.

2.2 Zorgplicht voor bomen

Het Burgerlijk Wetboek (BW) regelt de aansprakelijkheid van schades die door nalatigheid in het werkgebied ontstaan. Vanwege deze aansprakelijkheid heeft Rijkswaterstaat als eigenaar van bomen een zorgplicht voor zijn bomenbestand. Wanneer percelen verpacht zijn, blijft Rijkswaterstaat als grondeigenaar hiervoor verantwoordelijk, tenzij hierover afwijkende afspraken zijn gemaakt in de vorm van een (beheer)overeenkomst. Voldoende zorg betekent: het periodiek controleren op gebreken, het registreren van de gebreken en het vervolgonderhoud aan de boom uitvoeren.

Betreft	Verplichte acties ON	Bevoegd gezag	Informatie	Opmerkingen/aandachtspunten
Algemene zorgplicht ¹	Risicogestuurde controle (frequentie afhankelijk van potentieel gevaar) Beheer afstemmen op uitkomsten controle	Geen	- Boomveiligheidsprotocol Rijkswaterstaat (Rijkswaterstaat, 2017)	- Controleperiode bij voorkeur: aug – okt; - Opdrachtnemer houdt bij welke bomen zijn gecontroleerd en welke bevindingen en (vervolg-) werkzaamheden hieruit volgen. En levert dit als product op.
Verhoogde zorgplicht ²	Jaarlijkse controle; Beheer afstemmen op uitkomsten controle			
Onderzoeksplicht ³	Nader (inwendig) onderzoek; Beheer afstemmen op uitkomsten controle. Nader onderzoek moet zo spoedig mogelijk worden uitgevoerd.			

¹ Bomen die op plaatsen staan waar ze gevaar op kunnen leveren voor persoon of goed.

² Bomen met een verhoogde gevaarstelling zoals langs drukke (vaar)wegen.

³ Bomen waarvan de veiligheid ter discussie staat door de reguliere controle of anderszins. Beschadigde beplanting mag nooit een verhoogd risico voor persoon of goed vormen.

Verkeersveiligheid maakt een controle nodig van de bomen die bij omvallen een risico voor het (vaar)wegverkeer kunnen vormen. Ook de bomen op verzorgingsplaatsen, langs fietspaden, bij sluizen of bij eigendommen van derden zoals woningen, bedrijven(terreinen) of hekwerken, moeten aan deze veiligheidsseisen voldoen.

De invulling van de zorgplicht boomveiligheid richt zich op juiste aanleg en aantoonbaar zorgvuldig beheer, met name de uitvoering van controle en onderzoek, registratie en onderhoudsmaatregelen. Bij een ongeval of schade door bijvoorbeeld een afgebroken tak of een omgevallen boom in eigendom van Rijkswaterstaat, ligt de aansprakelijkheid voor de veroorzaakte schade in beginsel bij Rijkswaterstaat. Indien de opdrachtnemer zijn verplichtingen in dit verband niet nakomt, blijft Rijkswaterstaat aansprakelijk maar in bepaalde gevallen kan zij verhaal halen bij de opdrachtnemer.

De werkwijze ten aanzien van het uitvoeren van boomveiligheidscontroles is vastgelegd in het Boomveiligheidsprotocol Rijkswaterstaat (Rijkswaterstaat, 2017). Uitgangspunt is dat door de opdrachtnemer aantoonbaar voldaan wordt aan de wettelijke zorgplicht. Het boombeheer moet aantoonbaar plaatsvinden onder begeleiding en kwaliteitsborging van een deskundig boombeheerder.

2.3 Wetten voor afvalstoffen (water)bodem

Werkzaamheden in de uiterwaarden raken al snel de wet- en regelgeving over afvalstoffen en bodem. De belangrijkste wettelijke eisen voor het omgaan met bodem en vrijkomende afvalstoffen (zoals grond of maaisel) komen voort uit de Wet bodembescherming (Wbb), de Wet milieubeheer (Wm), het Besluit Bodemkwaliteit (BBK).

De Wbb geldt vooral bij (vermoedelijke) gevallen van verontreiniging van de landbodem⁴. De Waterwet is van toepassing op de waterbodem. Het BBK stelt eisen aan het toepassen van grond, baggerspecie en bouwstoffen. Tevens is in hoofdstuk 2 van het BBK opgenomen hoe de kwaliteitsborging met betrekking tot bodemwerkzaamheden (bijv. bodemonderzoek en bodemsanering) is geregeld (ook wel bekend onder de naam Kwalibo).

Groenmateriaal dat bij uiterwaarden beheer vrijkomt is een afvalstof in de zin van de Wm als het materiaal verplaats wordt. Echter zijn niet alle regels in de Wm van toepassing op groenafval. De regels van hoofdstuk 10 (afvalstoffen) gelden niet als het gaat om:

‘...stro en ander natuurlijk, niet-gevaarlijk landbouw- of bosbouw materiaal dat wordt gebruikt in de landbouw, de bosbouw of voor de productie van energie uit die biomassa door middel van processen of methoden die onschadelijk zijn voor het milieu en die de menselijke gezondheid niet in gevaar brengen’ (artikel 10.1a, sub f Wm).

Onder landbouw- of bosbouw materiaal verstaat de wetgever ook maaisel, snoeihout en riet. Als het groenafval wordt toegepast in de land- en bosbouw of voor de productie van energie gelden in principe de regels van hoofdstuk 10 niet. Toepassing van snoeihout in een natuurgebied valt niet onder de vrijstelling.

2.4 Wet Natuurbescherming

2.4.1 Soortenbescherming

De bescherming van planten- en diersoorten, zowel binnen als buiten beschermde natuurgebieden, is sinds 1 januari 2017 vastgelegd in de Wet natuurbescherming (Wnb). De Wnb heeft gevolgen voor het beheer van uiterwaarden. In hoofdstuk 3 van de Wnb is het soortenbeschermingsregime vormgegeven met als doel het behoud van plant- en diersoorten die in het wild voorkomen. In artikel 3.31 Wnb is

⁴ De Waterwet is van toepassing op de bodem en oevers van oppervlaktewaterlichamen. De Wbb is van toepassing op de landbodem en op drogere oevergebieden (zie kaarten Waterregeling).

geregeld dat er een vrijstelling geldt van enkele verbodsbepalingen als gewerkt wordt conform een zogenaamde gedragscode. Voor werkzaamheden van Rijkswaterstaat is ook een gedragscode vastgesteld en goedgekeurd op 29 september 2018 door de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (Gedragscode Soortenbescherming Rijkswaterstaat). Deze gedragscode is van toepassing op alle beschermde planten- en diersoorten en ziet toe op de volgende werkzaamheden:

- bestendig beheer en onderhoud⁵ aan vaarwegen, watergangen, waterkeringen, waterstaatswerken, oevers, wegen, of in het kader van natuurbeheer;
- kleinschalige ruimtelijke ontwikkeling of inrichting (dit zijn plannen of projecten waarvoor geen MER is opgesteld of moet worden opgesteld).

Bij het uitvoeren van beheeractiviteiten kunnen beschermde planten en dieren in het kader van de Wnb aanwezig zijn. Wanneer gewerkt wordt volgens de Gedragscode Soortenbescherming Rijkswaterstaat (Rijkswaterstaat, 2018) hoeft voor het uitvoeren van bestendig beheer en onderhoud geen ontheffing aan te vragen als het gaat de verboden voor beschermde soorten uit de VRL, HRL, Bern Conventie (bijlagen I en II), Bonn Conventie (bijlage I) en andere beschermde soorten (bijlage 3 bij de Wnb). Contractueel wordt vastgelegd dat opdrachtnemers werken uitvoeren conform de Gedragscode.

Naast de verbodsbepalingen is in de Wnb een algemene zorgplicht opgenomen (artikel 1.11 Wnb). Deze zorgplicht geldt voor alle soorten, dus niet alleen voor soorten die door de Wnb worden beschermd. De zorgplicht houdt in dat eenieder voldoende zorg in acht neemt voor de in het wild levende dieren en planten en hun directe leefomgeving. Dit houdt in ieder geval in dat nadelige effecten voor flora en fauna door handelen of nalaten zoveel mogelijk moeten worden voorkomen of moeten worden beperkt en ongedaan worden gemaakt. Bij het vegetatiebeheer in de uiterwaarden moet men hier ook rekening mee houden.

Bij uitbesteding van werkzaamheden waarop de Gedragscode van toepassing is, liggen er verantwoordelijkheden voor zowel Rijkswaterstaat als de opdrachtnemer. Rijkswaterstaat is verantwoordelijk voor het aanleveren van de verspreidingsgegevens van de beschermde soorten uit de NDFF en levert deze samen met de Gedragscode aan de opdrachtnemer aan (zie § 5.5). De opdrachtnemer stelt met deze gegevens een Ecologisch Werkprotocol op dat ter toetsing aan Rijkswaterstaat wordt aangeboden.

Bij schade die veroorzaakt is door beschermde soorten kan schadebestrijding nodig zijn. Voor meer informatie ten aanzien van taken en verantwoordelijkheden van Rijkswaterstaat ten aanzien van jacht, beheer en schadebestrijding is een handreiking opgesteld (zie 'Handreiking Jacht, Beheer en Schadebestrijding', Rijkswaterstaat, 2016).

⁵ Bestendig beheer en onderhoud stelt eisen aan het periodiek onderhoud. Het verwijderen van houtachtigen valt alleen onder bestendig beheer en onderhoud als dit eens in de drie jaar gebeurt.

Betreft	Verplichte acties ON	Verplichte acties OG	Bevoegd gezag	Informatie	Opmerkingen/aandachtspunten
- Zorgvuldig handelen (art. 1.11 Wnb) - Gedragscode Rijkswaterstaat; - Bescherming beschermde soorten	- Inspectie op voorkomen beschermde soorten (direct vóór aanvang van werkzaamheden); - Opstellen ecologisch werkprotocol m.b.v. inventarisatie beschermde soorten door opdrachtnemer conform Gedragscode Soortenbescherming Rijkswaterstaat (bij beheer en onderhoud en bij kleine ruimtelijke ingrepen); - Voorbereiding aanvraag ontheffing voor kleine ruimtelijke ontwikkelingen waarbij niet volgens de gedragscode kan worden gewerkt.	- Verzamelen van inventarisatiegegevens van beschermde soorten; - Ter beschikking stellen informatie beschermde soorten aan ON; - Toetsing Ecologisch Werkprotocol.	LNV (RVO)	- Gedragscode Soortenbescherming Rijkswaterstaat: https://mijn.rvo.nl/documents/20448/80125/Gedragscode+soortenbescherming+Rijkswaterstaat/b979563c-d036-4617-8a99-fa04986f9f31 - Gegevens NDFF.	MER-plichtige (grootschalige ruimtelijke) ontwikkelingen vallen buiten de werking van de gedragscode: H2 van de Gedragscode.
- Schadebestrijding (bewust doden) - Artikel 3.12-3.14 Wnb	- Opdrachtnemer meldt bedreigende schade door dieren aan Rijkswaterstaat; - FBE's maken faunabeheerplannen, vormt de basis voor ontheffingsaanvraag.	- Rijkswaterstaat neemt contact op met FBE n.a.v. gemelde schade.	LNV (RVO)	- Landelijke schadelijst; - Provinciale schadelijst (resp. art. 2, bijlage I en artikel 3, bijlage II Besluit beheer en schadebestrijding dieren); - faunabeheerplannen.	

2.4.2 Gebiedsbescherming

Naast soortenbescherming regelt de Wet natuurbescherming ook de gebiedsbescherming in Nederland. In Nederland zijn in 2012 166 gebieden aangewezen of aangemeld als Natura 2000-gebied, waaronder ook veel uiterwaarden. Handelingen, die mogelijk schadelijke gevolgen hebben voor de natuurwaarden waarvoor deze gebieden zijn aangewezen zijn zonder vergunning niet toegestaan. Dat geldt ook voor handelingen die buiten de natuurgebieden plaatsvinden maar die mogelijk wel een negatieve invloed hebben op de natuurwaarden binnen de gebieden (zgn. externe werking). De consequenties van de aanwijzing als Natura 2000-gebied voor het beheer van Rijksarealen die deel uitmaken van of nabij Natura 2000-gebieden zijn gelegen, zijn vastgelegd in de (concept) beheerplannen per Natura 2000-gebied.

Voor het vegetatiebeheer in de uiterwaarden, ten behoeve van hoogwaterveiligheid, is in Bijlage 10 van het Beheerplan Natura 2000 Rijntakken (zie: https://www.gelderland.nl/bestanden/Documenten/Gelderland/03Natuur-en-milieu/190114_Bijlage_beheerplan_Rijntakken_2019_toegankelijk.pdf) vastgelegd dat het cyclisch (om de paar jaar) terugzetten van opstuwende vegetatie ook binnen kwalificerende habitattypen wordt beschouwd als bestaand gebruik en zonder vergunning kan worden uitgevoerd. Wanneer echter sprake is van jarenlang achterstallig onderhoud, en als gevolg daarvan kwalificerende habitattypen zijn ontstaan, is er geen sprake meer van bestaand gebruik (bestendig beheer) en zal een vergunning in het kader van de Wet natuurbescherming noodzakelijk zijn.

In het rivierengebied hebben de provincies het voortouw voor het opstellen van deze beheerplannen; zij zijn het bevoegd gezag. Rijkswaterstaat is hierbij betrokken en ondertekent mede de beheerplannen. De Natura2000 doelen zijn kaderstellend. Rijkswaterstaat zelf is voortouwnemer van 19 gebieden, maar geen van deze gebieden valt binnen de begrenzing van het werkingsgebied van de Vegetatielegger (zie: <https://www.rwsnatura2000.nl/home/default.aspx>). De voortouwnemer is het aanspreekpunt en verantwoordelijk voor het totale proces om tot een beheerplan te komen.

Voorbeelden van N2000 habitattypen in uiterwaarden die bij Rijkswaterstaat geregeld in beheer zijn: slikkige rivieroever, stroomdalgraslanden verschillende typen ruigten en zomen, en vochtige alluviale bossen.

Het uitvoeren van beheer staat in de voor de gebieden geldende N2000 beheerplannen. Hier moet ook Rijkswaterstaat zich aan houden. Indien voor specifieke locaties een separaat uiterwaardbeheerplan nodig is, dan geldt dat het onderhoud afgestemd moet zijn op het N2000 beheerplan.

Betreft	Verplichte acties OG*	Bevoegd gezag	Informatie	Opmerkingen/aandachtspunten
- Beheer mag niet strijdig zijn met instandhoudingsdoelen; - Beheer dat aangemerkt is als instandhoudingsmaatregel in het beheerplan, mag niet gewijzigd worden zonder instemming met voortouwnemer beheerplan.	Bij het opstellen van uiterwaardbeheerplan: - Check beheerplan N2000 (regulier beheer hierin afgedekt); - Indien nodig natuurtoets uitvoeren; - Indien nodig vergunning Wnb aanvragen; - Indien nodig mitigerende of compenserende maatregelen uitvoeren.	Provincie of LNV	- Aanwijzingsbesluiten en N2000 beheerplannen (http://onderwerpen/natuur/natura-2000/); - Het Steunpunt Natuur van het Expertisecentrum Natuur van RWS WVL.	- Er kan sprake zijn van externe werking van beheer van gebieden buiten Natura 2000-begrenzing. - Voorwaarden of maatregelen voor beheer vastgelegd in (concept) beheerplannen Natura 2000 per gebied; - Stikstof niet vergeten.

* Indien de opdrachtnemer het uiterwaardbeheerplan opstelt, dan ligt de verantwoordelijkheid voor de genoemde acties (benodigde checks en vergunningaanvragen) bij de opdrachtnemer.

2.4.3 Houtopstanden

Het verwijderen van houtopstanden is onlosmakelijk verbonden met het vegetatiebeheer in de uiterwaarden. Voorafgaand aan het vellen moeten de adviseurs Leefomgeving en Milieu van Rijkswaterstaat worden betrokken. In de 'Handreiking vellen en herbeplanten houtopstanden' (Rijkswaterstaat, 2018) is het stappenplan beschreven.

Op het verwijderen van houtopstanden buiten de bebouwde kom was vroeger de Boswet van toepassing. Deze wet is opgegaan in de Wet natuurbescherming (Wnb). De doelstelling van de vroegere Boswet is echter hetzelfde gebleven: het bomen- en bosareaal in Nederland in stand te houden.

Als er sprake is van het kappen van houtopstanden (bomen, boomvormers, struiken, hakhout of griend), moet in het kader van de Wnb, op basis van een melding, ruimte worden gereserveerd voor de aanplant van nieuwe bomen.

De wet gaat niet in op de kwaliteit van de landschappelijke beplantingen, bossen of het gevoerde (bos)beheer. Houtopstanden binnen de door de gemeenteraad vastgestelde grenzen bebouwde kom, vallen niet onder hoofdstuk 4 houtopstanden Wnb. Binnen die 'bebouwde kom' is de Wnb niet van toepassing maar gelden de regels van de gemeentelijke verordening. Als de gemeente geen 'bebouwde kom' heeft ingesteld, geldt de Wnb in de gehele gemeente. Buiten de bebouwde kom gelden naast de bepalingen over houtopstanden vanuit de Wnb ook de gemeentelijke en provinciale verordeningen. Beide verordeningen kunnen aanvullende eisen en voorwaarden stellen aan houtopstanden, in relatie tot o.a. monumentale bomen en landschaps- en natuurwaarden.

De Wnb verleent aan Gedeputeerde Staten en de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) de bevoegdheid om ontheffing te verlenen van de meld- en herplantplicht. Op 13 december 2016 is deze ontheffing verleend aan Rijkswaterstaat. De ontheffing is van toepassing op de plicht om binnen het projectgebied te herplanten en voor projecten die langer duren dan 2 jaar geldt voor Rijkswaterstaat niet de plicht om binnen 3 jaar de herplant uit te voeren. Voor deze langer lopende projecten geldt een termijn van 5 jaar.

⁶ Op grond van het overgangsrecht van de Wnb blijft deze ontheffing ook onder de nieuwe wet van toepassing.

Betreft	Verplichte acties ON	Bevoegd gezag	Informatie	Opmerkingen/ aandachtspunten
Melden van kap, herplant en compensatie van bomen (zo dicht mogelijk bij de oorspronkelijke groeiplaats).	- Voorbereiding melding; - Voor rivieren: gebruik melding bij RVO; - Goedkeuring compensatieplan door RVO.	RVO	www.rvo.nl	- De Wnb/houtopstanden is in principe geldig binnen én buiten de bebouwde kom tenzij de gemeente een bebouwde kom in de zin van de Wnb heeft ingesteld. Binnen die bebouwde kom is de gemeentelijke APV (met kapvergunning) van toepassing; - De Wnb geldt niet voor dunnen; - Er is mogelijk overlap met gemeentelijke APV (zie § 2.9 van deze Leidraad) en vergunningsaanvraag volgens de WABO/Waterwet; - Er is mogelijk overlap met soortenbescherming en gebiedsbescherming op basis van de Wnb.

2.5 Wet- en regelgeving over cultuurhistorische en aardkundige objecten (Monumentenwet, RCE)

Uiterwaarden zijn veelal waardevolle gebieden als het gaat om archeologie en cultuurhistorie. Van oudsher vestigen mensen zich langs rivieren. Naast ondergrondse overblijfselen zijn er in de gebieden langs de rivieren ook veel bovengrondse waarden, structuren en objecten, terug te vinden. Denk aan steenfabrieken, dijken, veerdiensten, beplanting en militaire linies en stellingen. In totaal gaat het om de volgende onderdelen:

- archeologie (grafheuvels, huisterpen);
- onzichtbare in de grond verborgen objecten zoals grondsporen van huisplattegronden, afvalkuilen en haardplaatsen);
- historische (steden)bouwkunde (molens, kerken, door Rijkswaterstaat beheerde kunstwerken);
- historische geografie (verdedigingslinies, verkavelingspatronen).

Aardkundige waarden zijn die onderdelen van het landschap die iets vertellen over de natuurlijke ontstaanswijze van een gebied, zoals stuwwallen en stroomruggen. De Monumentenwet beschermt de (archeologische en bouwhistorische) monumenten en de stads- of dorpsgezichten. Het Verdrag van Valletta (Malta, 1992) beschermt archeologische waarden. Dit verdrag is in 2007 in de Nederlandse wetgeving opgenomen in de Wet op de Archeologische Monumentenzorg waarmee de Monumentenwet 1988 wijzigde. Voordat men het bodemarchief mag verstoren, moet de initiatiefnemer tot deze bodemverstoring archeologisch vooronderzoek laten uitvoeren.

Met wettelijk beschermde rijksmonumenten (Monumentenwet) zijn archeologische of bouwkundige objecten bedoeld. Naast deze rijksmonumenten zijn er provinciale en gemeentelijke monumenten. Het is verboden wettelijk beschermde monumenten te beschadigen, vernielen, verstoren, verplaatsen of af te breken zonder of in afwijking van een vergunning.

In het convenant tussen Rijkswaterstaat en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) is de omgang met archeologische waarden in infrastructurele projecten geregeld. Dat betekent dat Rijkswaterstaat in het reguliere beheer rekening houdt met bekende archeologische waarden. Dit zijn bijvoorbeeld fysiek beschermde waarden (zoals een in de ondergrond gelegen scheepswrak), maar ook administratief beschermde waarden (dat betekent wettelijke beschermd via de Monumentenwet, juridisch beschermd via een monumentenverordening of planologisch beschermd) en objecten of terreinen die de RCE heeft geselecteerd, maar die niet wettelijk beschermd zijn. De RCE levert de informatie en de gegevens die nodig zijn voor het opstellen van een archeologische beheer- en onderhoudsparagraaf. Zie voor gedetailleerde informatie: <https://archeologieinnederland.nl/nieuws/cultuurhistorie-uiterwaarden-kaart>.

Ook de volgende verdragen geven aan dat het regeringsbeleid is om cultuurhistorische en aardkundige waarden te beschermen en er bij het beheer rekening mee te houden: UNESCO Werelderfgoedverdrag (Parijs, 1972) (De Stelling van Amsterdam is aangewezen, de Nieuwe Hollandse Waterlinie staat op de voorlopige lijst van UNESCO Werelderfgoed), Nota Belvédère (Ministerie van OCW, 1999), Visie Architectuur en Ruimtelijk Ontwerp (Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke ordening en Milieu (VROM), 2009), Zicht op Mooi Nederland (Ministerie van VROM, 2008) en Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (SVIR).

Betreft	Verplichte acties ON	Verplichte acties OG	Bevoegd gezag	Informatie	Opmerkingen/aandachtspunten
- Het is niet toegestaan beschermde monumenten te beschadigen, vernielen, verplaatsen of af te breken zonder of in afwijking van een omgevingsvergunning (Wabo) of monumentenvergunning; - Archeologische monumentenzorg: zie ook eisen in art. 38a e.v. Monumentenwet 1988.	- Melden vondsten oudheidkundige waarden bij RCE; - Kennis nemen van beschermde cultuurhistorische/ archeologische waarden; - Omgevingsvergunning aanvragen.	- Houden aan voorwaarden RCE	Gemeente, provincie of Rijk	- Aardkundige waarden: provincie, gemeente, www.aardkundigewaarden.nl - Archeologische waarden: provincie, gemeente, RCE, www.KICH.nl; - Historisch bouwkundige waarden: RCE; - Historisch Landschappelijke Waarden: Expertisecentrum EL&I; - Rijkswaterstaat intranetsite (Steunpunt Gebiedsgericht werken (incl. landschap en cultuurhistorie), NIS, DISK, mapviewer en geoviewer); - Uiterwaardbeheerplan (indien van toepassing).	WVL (steunpunt Natuur) kan hierin adviseren en bemiddelen

2.6 Waterwet

De Waterwet regelt het beheer van de bij het Rijk in beheer zijnde rijkswaterstaatswerken. De zorgplicht in de Waterwet is van toepassing op alle handelingen of het nalaten van handelingen, die de bodem of oever, waaronder de flora en fauna van een oppervlaktewaterlichaam betreffen. Al het mogelijke moet worden gedaan om aantasting te voorkomen, te beperken en ongedaan te maken.

De Waterwet gaat uit van twee waterbeheerders: Rijkswaterstaat voor het hoofdwatersysteem, waartoe onder meer de grote rivieren met hun uiterwaarden behoren, en het waterschap voor het regionaal watersysteem.

De Waterwet verbiedt om vaste voorwerpen te storten, te plaatsen of neer te leggen of deze te laten staan of liggen dan wel een dergelijk werk anders te gebruiken dan waar het voor bestemd is. Dit verbod geldt voor alle natte waterstaatswerken van Rijkswaterstaat, dus voor zowel oppervlaktewateren als waterkeringen in beheer bij Rijkswaterstaat, inclusief oevers en de er in liggende kunstwerken. Voor het plaatsen van nieuwe objecten op het grondgebied van Rijkswaterstaat door anderen dan Rijkswaterstaat zelf is een vergunning vereist welke is aan te vragen bij de Regionale Diensten van Rijkswaterstaat. De districten handelen dit verder af. Als de initiatiefnemer van een activiteit Rijkswaterstaat zelf is en er is

sprake van een wijziging van het waterstaatswerk dan moet een projectplan worden vastgesteld.

De belangrijkste beheertaken zijn:

- planvorming;
- regelgeving;
- vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH);
- aanleg, aanpassing, instandhouding en onderhoud van rijkswaterstaatswerken;
- regulering van aan- en afvoer, alsmede conservering van water.

Vaak wordt onderscheid gemaakt in passief, en actief beheer. Het passieve beheer bestaat uit de regelingen en het bestuur. De eerste drie van de hiervoor genoemde taken vallen hieronder.

Het actieve beheer omvat het zorgdragen voor de uitvoering van concrete werkzaamheden. De twee laatste van de hiervoor genoemde taken vallen hieronder.

2.6.1 Waterkeringen

Waterkeringen vallen voor een deel in het gebied van de uiterwaarden (tot aan de kruin). De meeste waterkeringen (dijken) vallen onder beheer van een waterschap. Er zijn primaire en regionale waterkeringen, zij bieden veiligheid tegen overstromingen. Primaire waterkeringen zijn bij Rijkswaterstaat veelal de voorliggende waterkeringen (dammen). De regionale waterkeringen zijn bij Rijkswaterstaat voornamelijk kanaaldijken.

Primaire waterkeringen⁷

Van de primaire waterkeringen beheert Rijkswaterstaat vooral dammen die voor dijkkringgebieden liggen en als verbinding tussen twee gebieden fungeren. Enkele voorbeelden zijn de Afsluitdijk, de Oosterscheldekering, de Oesterdam.

Daarnaast beheert Rijkswaterstaat ook (nog) enkele primaire keringen die onderdeel uitmaken van dijkkringgebieden zoals de westelijke kanaaldijk van het afwateringskanaal 's-Hertogenbosch - Drongelen en de westelijke kanaaldijk van het Amsterdam Rijnkanaal en Lekkanaal tot de Lek. De Waterwet schrijft voor dat de grasmat van primaire waterkeringen erosiebestendig moet zijn. Dit stelt bijzondere eisen aan het beheer.

De primaire waterkeringen worden eens in de zes jaar getoetst (in de toekomst mogelijk eens per 12 jaar) aan het Wettelijk Beoordelingsinstrumentarium (WBI 2017), dat bestaat uit Hydraulische Randvoorwaarden (HR) en Voorschrift Toetsen op Veiligheid (VTV). Rijkswaterstaat zorgt voor goed beheer door het onderhoud af te stemmen op de eisen van de VTV. Het gaat om een toets op veertien verschillende faalmechanismen die de veiligheid van de waterkering bepalen. Het Voorschrift is uitsluitend bedoeld voor de beoordeling van primaire waterkeringen. Eén van de onderdelen van de toetsing is de erosiebestendigheid van de bekleding van het binnen- en buitentalud van de waterkering (volledige omschrijving: Bijlage 8-1 VTV 2006). Het beheer van de waterkering is erop gericht een erosiebestendige grasmat te verkrijgen. De doorworteling van de zode bepaalt voor een groot deel de erosiebestendigheid van de grasvegetatie op het dijktaalud. Die houdt verband met soortenrijkdom en het aanwezige vegetatietype. De soortenrijkdom en het vegetatietype is grotendeels afhankelijk van het gevoerde beheer. Het gevoerde vegetatiebeheer op de primaire keringen draagt dus in belangrijke mate bij aan de erosiebestendigheid van de kering. Het meest gunstige maaibeheer (of eventueel begrazingsbeheer) voor de erosiebestendigheid van de grasmat wordt in deze Leidraad beschreven. De verschillende categorieën primaire waterkeringen worden op dezelfde manier benaderd ten aanzien van de erosiebestendigheid. De VTV-toets is namelijk in alle gevallen hetzelfde, alleen de uiteindelijke beoordeling kan anders zijn omdat de belasting op en de hellingshoek van de keringen verschilt.

Op primaire waterkeringen mogen geen bomen staan tenzij deze aan een aantal voorwaarden voldoen.

Belangrijke voorwaarden zijn:

- de boom heeft geen negatieve invloed op de waterkerende functie van de dijk. Hierbij moet onder andere rekening worden gehouden met een ontgrondingskuil die ontstaat als een boom omvalt. De

⁷ Zie voor de opsomming van de primaire waterkeringen in beheer bij het Rijk Bijlage III van het Waterbesluit.

toetsing hiervan is vastgelegd in het Voorschrift Toetsen op Veiligheid (VTV).

- de boom vormt geen beperking voor zichtlijnen voor (vaar)wegverkeer;
- de boom bevindt zich buiten het profiel van de vrije ruimte bevinden (de oeverstrook maakt deel uit van de vrije ruimte, zie par. 3.12.1 van de Richtlijnen Vaarwegen 2017). Hiermee wordt de vrije te houden ruimte bedoeld die van belang is voor de instandhouding van de waterkerende functie van een kering, voor nu en in de toekomst. Richtlijnen hiervoor zijn vastgelegd in de Richtlijnen Vaarwegen 2017 (Rijkswaterstaat, 2017). Zie ook § 3.8 Vaarwegveiligheid.

Betreft	Verplichte acties OG	Bevoegd gezag	Informatie	Opmerkingen/ aandachtspunten
Of primaire waterkeringen voldoen aan veiligheids-normen	Werkzaamheden ter versterking van de erosiebestendigheid van de grasmat op de waterkering opnemen in uiterwaardbeheerplan	Rijkswaterstaat	- Uiterwaardbeheer plan (indien van toepassing) - VTV bijlage 8-1	

Regionale waterkeringen

Artikel 2.5 Waterwet verplicht provincies ook de hydraulische randvoorwaarden voor de regionale waterkeringen vast te leggen. In de IPO modelverordening, die als richtlijn heeft gediend voor de provinciale waterverordeningen, is een bepaling opgenomen over de normering van de regionale waterkeringen. Deze bepaling regelt de vaststelling van de veiligheidsnorm, het vaststellen van een technische leidraad voor het ontwerp van regionale waterkeringen en het vaststellen van voorschriften voor de te verrichten beoordeling van het waterkerend vermogen. De hydraulische randvoorwaarden zijn veelal in afzonderlijke besluiten van gedeputeerde staten vastgelegd.

De veiligheid van een regionale waterkering wordt beoordeeld ten aanzien van meerdere faalmechanismen. Daarbij wordt onderscheid gemaakt in de verschillende typen regionale waterkeringen, te weten:

- boezemkaden en -keringen langs regionale rivieren;
- compartimenteringskeringen of droge keringen, die pas functioneren na het falen van een primaire waterkering;
- voorlandkeringen en zomerkaden, die buitenwater keren maar geen primaire waterkeringen zijn.

Zie voor meer informatie: <https://www.helpdeskwater.nl/onderwerpen/wetgeving-beleid/handboek-water/thema-s/waterveiligheid-0/toetsing-regionale/>

2.6.2 Keur

Waterschappen kunnen via de Keur (Waterwet) regels stellen met betrekking tot het beheer en onderhoud van onder andere regionale wateren. Er zijn schouwplichtige en niet-schouwplichtige watergangen. Voor schouwplichtige watergangen beschrijft het waterschap de maatregelen en tijden van het beheer in de Keur. De Keur van de verschillende waterschappen omschrijft de minimumeisen waaraan de watergangen ten tijde van de schouw moeten voldoen. Rijkswaterstaat onderhoudt een groot aantal watergangen waarop de Keur van toepassing is. Op basis van de Keur hebben de waterschappen eigen leggers voor het onderhoud van watergangen. Hierbij wordt onderscheid gemaakt in A-, B- en C-watergangen. De jaarlijkse onderhoudsplicht geldt alleen voor watergangen type A en B. Voor de A-watergangen geldt dat deze worden in de regel onderhouden door het waterschap en voor de B-watergangen geldt dat deze onderhouden worden door de aangrenzende eigenaren.

Sloten in uiterwaarden zijn over het algemeen in beheer bij waterschappen, tenzij anders is aangegeven op de kaarten bij de Waterregeling. De Waterregeling bevat daarnaast onder andere regels ten aanzien van de organisatie van het waterbeheer en de begrenzing van oppervlaktewaterlichamen. Zie voor meer informatie: <https://www.helpdeskwater.nl/onderwerpen/wetgeving-beleid/waterwet/kaarten/kaart-waterregeling/>

Betreft	Verplichte acties ON	Bevoegd gezag	Informatie	Opmerkingen/ aandachtspunten
Watergangen moeten voldoen aan de Keur	- Uitmaaien en baggeren van die watergangen waarvoor een Keur geldt; - Schouwpaden en onderhoudspaden van schouwwatergangen toegankelijk houden; - Voldoen aan minimumeisen tijdens schouw afhankelijk per waterschap; - Evt. ontvangstplicht voor de uitkomende bagger en maaisel bij beheer door waterschap.	Waterschappen	Keur: opvragen bij betreffende waterschap	

2.7 Europese Kaderrichtlijn Water

De Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) is via de Wet Milieubeheer en de Waterwet opgenomen in de Nederlandse wetgeving in de vorm van het Besluit kwaliteitseisen en monitoring water 2009 (Bkmw). De KRW is bedoeld om uiterlijk in 2027 een goede chemische en ecologische waterkwaliteit voor alle waterlichamen te bereiken en deze te waarborgen. De ecologische doelen zijn omschreven als de Goede Ecologische Toestand (GET) en voor niet natuurlijke wateren als het Goed Ecologische Potentieel (GEP). De KRW-doelen zijn voor de rijkswateren uitgewerkt in het Beheer- en ontwikkelingsplan voor de Rijkswateren (BPRW). Maatregelen die de afgelopen jaren ter verbetering van de ecologische waterkwaliteit zijn uitgevoerd betreffen de aanleg van geulen, natuurvriendelijke oevers, wetlands, vispassages en overige inrichtingsmaatregelen zoals het plaatsen van dode bomen in rivieren.

Raakvlakken tussen vegetatiebeheer en KRW-doelen zijn vooral gesitueerd in de overgangszone van nat naar droog: de oevers van strangen, geulen, meanders en onverdedigde oevers van rivieren en kanalen. De verantwoordelijkheid van Rijkswaterstaat omvat het bij het vegetatiebeheer rekening houden met aanwezige oevervegetatie voor de ecologische doelen uit de KRW. De interventiewaardenkaarten van KRW projecten zijn opgenomen in de Vegetatielegger en daarmee is een deel van de KRW-relevante vegetatie geborgd voor ontwikkeling en behoud. Verder wordt het Toetsingskader Waterkwaliteit toegepast, waarbij o.a. wordt nagegaan of en in hoeverre ingrepen binnen het ecologisch relevante areaal in uiterwaarden worden verricht. Zie voor meer informatie bijlage 5 van het BPRW 2015-2021:

<http://publicaties.minienm.nl/documenten/beheer-en-ontwikkelplan-voor-de-rijkswateren-2016-2021-bprw-2016-2021>.

Natuurvriendelijke oevers (ook de civiele vooroevers met plasbermen) en vrij eroderende oevers (zie § 8.5.3 van de Leidraad Beheer Groenvoorzieningen 2013) vallen eveneens onder de doelen van de KRW. Om de natuurvriendelijke oevers in stand te houden zijn instandhoudingsplannen opgesteld waarin ook het beheer voor KRW-doelen is opgenomen. In paragraaf 3.3 (Beheer- en Ontwikkelplan voor de Rijkswateren) worden specifieke aandachtspunten vanuit de KRW voor het vegetatiebeheer in uiterwaarden benoemd

Betreft	Verplichte acties ON	Bevoegd gezag	Informatie	Opmerkingen/ aandachtspunten
Beheer mag het behalen en behouden van GET/GEP niet in de weg staan in wateren die zijn aangewezen als waterlichaam in de zin van de KRW	- Nagaan wie bevoegd gezag is (waterschap of Rijk) middels kaarten bij de Waterregeling; - Toetsen beheer aan toetsingskader bevoegd gezag (Toetsingskader Waterkwaliteit behorend bij het BPRW i.g.v. het Rijk) en Keur plus onderliggend beleid i.g.v. waterschap; - Indien o.b.v. de Keur een vergunning nodig is, deze aanvragen	- Waterschap in regionale wateren - Rijkswaterstaat in rijkswateren	Bijlage 5 uit BPRW, keur en eventueel bijbehorend beleid van het waterschap http://publicaties.minienm.nl/documenten/beheer-en-ontwikkelplan-voor-de-rijkswateren-2016-2021-bprw-2016-2021	- Toetsing in rijkswateren vindt plaats voor ingrepen binnen het ecologisch relevant areaal (mag niet met meer dan 1% aangetast worden, dit geldt cumulatief binnen een waterlichaam).
Begrenzing van het Rijkswaterstaat-areaal	Controle kaarten bij de Waterregeling		http://www.helpdeskwater.nl/onderwerpen/wetgeving-beleid/waterwet	

2.8 Gebruik chemische bestrijdingsmiddelen in de openbare ruimte

In 2011 is de Motie Grashoff in de Tweede Kamer aangenomen. Hierin staat dat gewasbeschermingsmiddelen op niet-commerciële ruimtes niet meer toegestaan mogen worden. Sinds 1 januari 2019 geldt de Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Wgb). Deze wet verbiedt het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in de openbare ruimte. Binnen Rijkswaterstaat geldt het beleid dat bij beheer en onderhoud geen gewasbeschermingsmiddelen en biociden zijn toegestaan.

2.9 Provinciale en plaatselijke verordeningen

Provinciale verordeningen zijn vaak van invloed op het vegetatiebeheer van Rijkswaterstaat. De verordeningen mogen de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000 gebied niet schaden. Dat geldt ook voor de Algemene Plaatselijke Verordeningen (APV's) van gemeenten. Het is daarom noodzakelijk deze te raadplegen. Wetten gaan altijd vóór verordeningen. Dat geldt voor de Wnb, maar ook voor alle andere wetten. Veel voorkomende onderwerpen in provinciale of gemeentelijke verordeningen zijn hieronder in een tabel gezet. Daarnaast heeft de provincie Zuid-Holland in de provinciale verordening molenbeschermingszones aangewezen.

Deze beoogt de vrije windvang van een molen over een afstand van 400 meter van de molen te waarborgen. Dat kan van invloed zijn op de aanplant van bomen langs de rijkswegen, voor zover zij binnen de molenbeschermingszone staan. Ook kan er in provinciale verordeningen iets opgenomen zijn over de plaatsing van informatie- en reclameborden.

Betreft	Verplichte acties ON	Bevoegd gezag	Informatie	Opmerkingen/ aandachtspunten
Rooien, vellen, verplanten bomen conform APV (doorgaans alleen binnen de bebouwde kom)	- Aanvragen omgevingsvergunning met activiteit kappen	Gemeente	APV gemeente	Rekening houden met samenwerkings-overeenkomst en de eventuele begrenzing van de bebouwde kom in de zin van de Wegen-verkeerswet en in de zin van de Wnb (zie § 2.3)
Bestrijden probleemsoorten ¹ conform APV/distel-verordening	Voorkomen of bestrijden (afhankelijk van gemeente/ provincie)	Provincie of gemeente	- Distelverordening provincie (Friesland, Utrecht, Zeeland, Zuid-Holland); - APV gemeente	- Voor gemeenten met een APV en provincies met een verordening voor distels
Bestrijding ziekten ¹ conform APV	Bestrijding, afhankelijk van gemeente	Gemeente	APV gemeente	
Begrenzing van de NNN en regels m.b.t. planologische bescherming	Grenzen NNN en eventuele afspraken met de provincie over beheer in Rijkswaterstaat terreinen natrekken. Kan leiden tot aanpassing beheer	Provincie	Verordening betreffende provinciale begrenzing van de NNN	

¹⁾ Soorten en ziekten die in de APV zijn opgenomen moeten worden bestreden. Dit betreft o.a. soorten als akkerdistel en ziekten als o.a. iepziekte

2.10 Invasieve soorten

Sinds 1 januari 2015 is de Europese exotenverordening in de landen van de Europese Unie (EU) van kracht. Deze verordening heeft betrekking op planten en dieren die schadelijk zijn voor de natuur. Onderdeel van deze exotenverordening is de Unielijst (zie: <https://www.nvwa.nl/onderwerpen/invasieve-exoten/unielijst-invasieve-exoten>). Op de Unielijst staan invasieve exoten die de landen van de EU moeten bestrijden. Een deel van deze soorten komt voor in Nederland. De Unielijst wordt geregeld aangepast. Het is onder meer verboden om de planten en dieren van de Unielijst in te voeren, te kweken of te fokken, te verhandelen en te bezitten.

De invasieve soorten die op basis van de Europese exotenverordening verplicht systematisch bestreden moeten worden zijn op dit moment in Nederland o.a. Grote waternavel (*Hydrocotyle ranunculoides*), Kleine waterteunisbloem (*Ludwigia peploides*), Moeraslantaarn (*Lysichiton americanus*), Ongelijkbladig vederkruid (*Myriophyllum heterophyllum*), Parelvederkruid (*Myriophyllum aquaticum*), Struikaster (*Baccharis halimifolia*), Verspreidbladige waterpest (*Lagarosiphon major*), Waterhyacinth (*Eichhornia crassipes*), Waterteunisbloem (*Ludwigia grandiflora*), Waterwaaier (*Cabomba caroliniana*) en Zijdeplant (*Asclepias syriaca*). Aanvullend op de Unielijst moeten ook de Reuzenberenklauw (*Heracleum mantegazzianum*) en Japanse Duizendknoop (*Fallopia japonica*), en nauwverwante duizendknoopsoorten, actief bestreden worden.

De Akkerdistel is inheems maar ongewenst op waterkeringen en nabij agrarische terreinen vanwege aantasting van de grasmat en verspreiding van zaad naar agrarische percelen. Beleid voor de Akkerdistel is onder andere in provinciale verordeningen en APV's vastgelegd. In het onderhoudscontract moet zijn aangegeven welke invasieve- of woekersoorten moeten worden aangepakt en hoe dit dient te gebeuren. De bestrijding van invasieve soorten moet risicogestuurd plaatsvinden en gericht zijn op voorkoming van verdere verspreiding.

2.11 Beschikking Bacterievuur

Sommige bomen, met name meidoorn maar ook lijsterbes en prunus, zijn vatbaar voor bacterievuur. In Nederland spoort de keuringsdienst Naktuinbouw namens de Nederlandse Voedsel- en Waren Autoriteit (NVWA) in bepaalde bufferzones besmettingen met bacterievuur op en zorgt voor bestrijding. Dit omdat bacterievuur kan resulteren in schade aan economische gewassen (bijvoorbeeld kwekerijen en fruitteelt). Op grond van de Beschikking Bestrijding Bacterievuur (1984) kan de minister van LNV beheerders van terreinen in aangewezen gebieden verplichten de onderhoudsmaatregelen af te stemmen op wering en bestrijding van bacterievuur. De Rijkswaterstaat-beheerder is verantwoordelijk voor toezicht en handhaving hierop.

Op de website van de NVWA staat meer informatie ten aanzien van deze besmettelijke plantziekte: '<https://www.nvwa.nl/onderwerpen/plantenziekten-en-plagen/bacterievuur>'. Hierop is o.a. de locatie aangegeven van de door de minister aangewezen bufferzones.

Bij aanvang van het contract moeten eventuele verplichtingen ten aanzien van de bestrijding van Bacterievuur door Rijkswaterstaat aan de opdrachtnemer worden meegegeven.

CONCEPT

3 Beleid

3.1 Inleiding

Rijkswaterstaat voert het vegetatiebeheer in de uiterwaarden veilig uit, en conform alle wet- en regelgeving. Naast wet- en regelgeving heeft Rijkswaterstaat eigen beleid dat van toepassing is op het beheer en onderhoud in de uiterwaarden. De relevante beleidsdocumenten worden in dit hoofdstuk behandeld.

3.2 Rivieren en kanalen

In het Beheer- en Ontwikkelingsplan voor de Rijkswateren 2016-2021 (BPRW), Voorschrift Toetsen op Veiligheid 2017 (VTV), Richtlijnen Vaarwegen 2017 (Rijkswaterstaat, 2017) is onder andere het beleid voor rijkswateren ten aanzien van beheer en onderhoud beschreven. De Beleidslijn Grote rivieren, Leidraad Rivieren en de uitvoeringsprojecten Ruimte voor Rivier, Maaswerken en Stroomlijn richten zich specifiek op rivieren. De Beleidslijn Grote rivieren, de Leidraad Rivieren en het Wettelijk Toetsingsinstrumentarium (WTI), welke bestaat uit het Voorschrift Toetsen op Veiligheid (VTV) en Hydraulische Randvoorwaarden (HR), zijn beleidsdocumenten die horen bij de Waterwet. Deze zijn van belang voor het vegetatiebeheer (zie § 2.6.1). In 2014 is tenslotte nog voor de uiterwaarden van de grote rivieren de Vegetatielegger van kracht geworden waarin de maximaal toegestane vegetatieruimte staat beschreven. Zie hiervoor: <https://www.rijkswaterstaat.nl/water/waterbeheer/bescherming-tegen-het-water/waterkeringen/leggers/index.aspx>

3.3 Beheer- en Ontwikkelingsplan voor de Rijkswateren (BPRW)

Rijkswaterstaat is vanuit de Waterwet de wettelijke beheerder van de grote rivieren. Vanuit die verantwoordelijkheid heeft Rijkswaterstaat primair de zorg voor hoogwaterveiligheid. In het Nationaal waterplan (NWP) 2016-2021 worden alleen functies toegekend die op grond van (wettelijke) verplichtingen specifieke eisen stellen aan het beheer of het gebruik van het betreffende rijkswater. Gesteld wordt dat in of op basis van dit NWP functietoekenning plaatsvindt voor de volgende functies: drinkwaterbescherming, Natura 2000, schelpdierwateren en zwemwater. Daarnaast zijn de rijkswateren weergegeven die aangewezen zijn als vaarweg. Specifieke maatregelen voor deze gebieden worden in het Beheer- en Ontwikkelplan voor de Rijkswateren 2016-2021 (BPRW) beschreven. Wat betreft de gebruiksfuncties van rijkswateren stelt het BPRW: "Veel maatschappelijke en economische gebruiksfuncties maken gebruik van de rijkswateren. Als de kerntaken waterveiligheid, voldoende water, schoon en gezond water, vlot en veilig verkeer op orde zijn, ontstaan ook gunstige condities voor landbouw, recreatie, industrie, natuur, enzovoort. In principe zijn alle gebruiksfuncties welkom. Rijkswaterstaat is geen bevoegd gezag voor het afwegen en vastleggen van ruimtelijke bestemmingen, noch voor het beoordelen van de gevolgen daarvan voor de ruimtelijke kwaliteit. Dat is een taak van provincies en gemeenten. Op de Noordzee heeft Rijkswaterstaat wel deze rol."

Het BPRW geeft richting aan de taakopdracht van Rijkswaterstaat ten aanzien van de wettelijke aangewezen gebruiksfuncties. In het BPRW 2016-2021 is vastgelegd welke functies een rol spelen voor de instandhouding van rijkswateren. (zie: <http://publicaties.minienm.nl/documenten/beheer-en-ontwikkelplan-voor-de-rijkswateren-2016-2021-bprw-2016-2021>). De opdracht en missie van Rijkswaterstaat zijn in dit BPRW vertaald naar de kerntaken waterveiligheid, voldoende water, schoon en gezond water, en vlot en veilig verkeer over water. Rijkswaterstaat richt zich op het uitvoeren van deze kerntaken en het aanleggen, beheren en onderhouden van de daarvoor benodigde infrastructuur. Daarbij is het uitgangspunt dat Rijkswaterstaat voldoet aan de wettelijk eisen en doelen zoals de waterkwaliteitsdoelen (uit het Besluit kwaliteitseisen en monitoring water 2009), de overschrijdingskansen voor de primaire keringen (uit het Waterbesluit) en de scheepvaartregelgeving (uit de Scheepvaartverkeerswet). De zorg voor een duurzame leefomgeving is ook een kerntaak van Rijkswaterstaat en daarmee uitgangspunt bij het werk aan de rijkswateren en rijksvaarwegen.

De rol en taak van Rijkswaterstaat voor gebruiksfuncties is het zorgen voor de juiste randvoorwaarden zoals schoon en gezond water en vlot en veilig verkeer over water. Voor de wateren in de uiterwaarden is Rijkswaterstaat over het algemeen verantwoordelijk voor het waterkwaliteitsbeheer en dragen de waterschappen veelal zorg voor het waterkwantiteitsbeheer.

De functies zijn onderverdeeld in twee groepen:

- Aangewezen gebruiksfuncties (o.a. natuur, drinkwater en zwemwater);
- Overige gebruiksfuncties. Derden krijgen – mits niet conflicterend met de randvoorwaarden voor de kerntaken – ruimte om gebruik te maken van de rijkswateren en het grondwater daaronder.

Rijkswaterstaat richt zich bij de taakuitvoering primair op de wettelijke eisen en de afgesproken functionaliteit van de netwerken. Bij de uitvoering van het werk hebben wettelijke eisen voorrang en gaan kerntaken voor gebruiksfuncties. Deze beleidsopdracht heeft Rijkswaterstaat als volgt vertaald:

- Waterveiligheid;
- Voldoende zoetwater, en schoon en gezond water;
- Vlot en veilig verkeer over water;
- Aangewezen gebruiksfuncties (o.a. drinkwater, zwemwater en natuur);
- Overige gebruiksfuncties.

In de BPRW worden voor het vegetatiebeheer in de uiterwaarden de volgende beheertaakstellingen benoemd waar in de planperiode 2016-2021 vooral op wordt ingezet:

- Uitwerking van de Deltabeslissingen Waterveiligheid en Zoetwater;
- Realisatie van het tweede maatregelenpakket voor de Europese Kaderrichtlijn Water;
- Verankeren van duurzaamheid en kwaliteit van de leefomgeving in het beheer;
- Uitvoeren van de eerste generatie Natura 2000-beheerplannen;
- Actief meekoppelen van de diverse gebruiksfuncties en belangen waar dat kan.

Specifieke aandachtspunten vanuit de Europese Kaderrichtlijn Water:

- In het BPRW is naast een reeks maatregelen ter verbetering van de ecologische waterkwaliteit, ook het Toetsingskader Waterkwaliteit opgenomen om de effecten van fysieke ingrepen op de waterkwaliteit te kunnen beoordelen. Het verwijderen van bomen en struiken is zo'n fysieke ingreep, waarvoor het toetsingskader moet worden toegepast (zie ook paragraaf 2.7). De opzet van de toetsing maakt het mogelijk deze in veel gevallen snel en relatief marginaal uit te voeren. Indien significante negatieve effecten op de ecologische waterkwaliteit niet kunnen worden uitgesloten, dient in overleg met Rijkswaterstaat bekeken te worden hoe deze effecten het beste gecompenseerd of gemitigeerd kunnen worden.
- Bij de uitvoering van het Programma Stroomlijn is een afweging gemaakt over het verwijderen en behouden van bomen en struiken in de stroombaan, waarbij eveneens het Toetsingskader Waterkwaliteit is toegepast. Dit heeft ertoe geleid dat langs wateren in uiterwaarden (binnen het ecologisch relevant areaal) veelal solitaire bomen zijn behouden. Voor meestromende wateren is daarbij een onderlinge boomafstand van 30 meter aangehouden en voor niet-meestromende wateren 100 meter. De solitaire bomen kunnen op termijn uitgroeien tot aaneengesloten bos of struweel, dat niet als zodanig in de Vegetatielegger is opgenomen. Het behouden van deze solitaire bomen langs waterpartijen verdient, met het oog op een goede ecologische waterkwaliteit, bijzondere aandacht bij het vegetatiebeheer in uiterwaarden.
- Uitgevoerde inrichtingsmaatregelen ter verbetering van de ecologische waterkwaliteit zoals geulen natuurvriendelijke oevers en dode bomen kunnen onder invloed van natuurlijke processen zoals erosie, sedimentatie en verlanding hun oorspronkelijke functie als leefgebied voor planten en dieren verliezen. Het verwijderen van opgaande begroeiing in en langs waterpartijen is nadrukkelijk onderdeel van het vegetatiebeheer in uiterwaarden. Voor bodems, oevers, in-/uitlaatconstructie en dode bomen is dat minder evident. De taken en verantwoordelijkheden van de opdrachtnemers dienen op dit punt te worden uitgewerkt bij het opstellen van de onderhoudscontracten.

3.4 Vaarwegveiligheid

De veiligheid en een vlotte doorstroming van het scheepvaartverkeer staan voor Rijkswaterstaat voorop. Daarom zijn in de Richtlijnen Vaarwegen 2017 (Ministerie van V&W, 2017) en de Richtlijnen Scheepvaarttekens (Rijkswaterstaat, 2008) richtlijnen opgenomen ten aanzien van vrij zicht voor de scheepvaart bij bochten en haakse hoeken, en voor bedieningspersoneel op sluizen, bruggen, camera's en dergelijke. Hierbij moet de lichtuitstraling van scheepvaartseinen (hoog en laag licht) zichtbaar zijn en moet vaarwegmeubilair vrij zijn van begroeiing.

Betreft	Verplichte acties ON	Bevoegd gezag	Informatie
- Vrije ruimte langs de vaarweg⁸ (houtachtige vegetatie mag niet over de vaarweg hangen); - Vrije zichtlijn⁹ bij bochten, splitsings- punten, haakse hoeken en dergelijke.	- Verwijderen of snoeien van begroeiing, die functioneren vaarweg in gevaar brengt¹⁰ - Korthouden vegetatie rondom bolders	Hoofd Ingenieur Directeur van de betreffende Regionale Dienst	- Richtlijnen Vaarwegen 2017 (Ministerie van V&W, 2017) - Richtlijnen scheepvaarttekens (RST 2008)
- Vrij- en functioneel houden van vaarwegmeubilair	- Korthouden vegetatie rondom bolders - Zichtbaar houden van aanwezige bebording	Hoofd Ingenieur Directeur van de betreffende Regionale Dienst	- Richtlijnen Vaarwegen 2017 (Ministerie van V&W, 2017) - Richtlijnen scheepvaarttekens (RST 2008)

3.5 Beleidslijn Grote Rivieren (BGR), Hoogwaterveiligheid

De Beleidslijn Grote Rivieren geeft aan welke activiteiten in het rivierbed toelaatbaar zijn en welke voorwaarden van toepassing zijn. Doelen van deze beleidslijn zijn het voorkomen van opstuwende effecten door activiteiten in het rivierbed en het behoud en vergroten van de ruimte in het rivierbed. Diverse rivierverruimende projecten hebben ook als doel om de ruimte in het rivierbed te vergroten, zodat de afvoercapaciteit van de rivier verhoogd wordt; voorbeelden hiervan zijn Ruimte voor de rivier en Maaswerken. De beleidsregels voor de grote rivieren vloeien voort uit artikel 6.12 van het Waterbesluit.

Programma Stroomlijn

Voor de doorstroming van de rivier bij hoogwater is het van belang dat de vegetatie in de uiterwaarden niet te veel verruigt en bos- en struweelontwikkeling wordt beperkt. Door het Rijkswaterstaatprogramma Stroomlijn zijn deze randvoorwaarden in beeld gebracht en vastgelegd in een Vegetatielegger. Vegetatie die zich spontaan ontwikkelt, leidt tot extra verruiming van het rivierbed en daardoor tot hogere maatgevende waterstanden. Het programma Stroomlijn (2014-2018) heeft als doel gehad om het opstuwend effect van deze vegetatie terug te brengen naar het niveau dat vereist is vanuit hoogwaterveiligheid én ervoor te zorgen dat de vegetatie niet opnieuw verruwt. Hiertoe beschrijft Rijkswaterstaat WVL de normatieve toestand van de vegetatie. De Inhaalslag binnen het programma Stroomlijn (onderdeel van Projectdirectie Ruimte voor de Rivier [PDR]) zorgt voor het bereiken van deze normatieve toestand. Kern van de aanpak is dat binnen stroombanen (waar het effect van vegetatie op de afvoer het grootst is) de ruwe vegetatie wordt omgezet naar gladdere vegetatie. Het resulterende vegetatiebeeld wordt in 2020 voor het gehele rivierbed vastgelegd in de geupdate Vegetatielegger. Daarmee is de maximaal toelaatbare ruwheid vastgelegd.

Wanneer de vegetatie in het veld ruwer is dan de Legger toestaat en de rechthebbende van het perceel niet ingrijpt, zal Rijkswaterstaat de vegetatie in het veld in overeenstemming brengen met de Legger. Dit gebeurt zoveel als mogelijk in goed overleg met de rechthebbende. In het uiterste geval kan Rijkswaterstaat op basis van de gedoogplicht (Artikel 5.23 van de Waterwet) vorderen dat rechthebbenden moeten toelaten dat op hun gronden te ruwe vegetatie wordt verwijderd.

⁸ De geadviseerde minimale vrije ruimte langs de vaarwegen gemeten vanaf de vaarwegbegrenzing is in het stedelijk gebied 10 meter, in het buitengebied 15 meter en in binnenbochten in alle gevallen 25m (Richtlijnen Vaarwegen 2017).

⁹ Een in de as van de vaargeul liggend schip moet over een lengte van 5 maal de lengte van een maatgevend schip met een maximum van 600 meter, vrij zicht hebben op het tegemoetkomende verkeer in de as van de vaargeul (Richtlijnen Vaarwegen, 2017).

¹⁰ Bijvoorbeeld door belemmering uitzicht, zichtbaarheid verkeerstekens of blokkering van (radar)zichtlijnen.

Rijkswaterstaat heeft ook eigen terreinen in de uiterwaarden. Deze moeten vanzelfsprekend ook aan de voorgeschreven vegetatieklasse (vereiste ruwheid) uit de Vegetatielegger voldoen.

Ruimte voor de Rivier en Maaswerken

Door rivierverruimende projecten zoals Ruimte voor de Rivier en Maaswerken neemt het aandeel natuur in de uiterwaarden en daarmee de noodzaak voor natuurbeheer ook toe. De wijze van beheer wordt vastgelegd in beheerplannen.

Betreft	Verplichte acties ON	Bevoegd gezag	Informatie
Toelaatbare ruwheid van de vegetatie in de uiterwaarden in beheer bij Rijkswaterstaat	Ervoor zorgen dat de vegetatie aan de norm voor de ruwheid voldoet	Rijkswaterstaat	Vegetatielegger

3.6 Leidraad Rivieren

De Leidraad Rivieren geeft aanbevelingen op hoofdlijnen voor het beheren van zowel waterkeringen als rivierverruimende maatregelen (Ruimte voor de rivier en Maaswerken). De Leidraad geeft een beeld hoe het rivierbeheer moet worden uitgevoerd zodat waterkeringen bij de 6-jaarlijkse toetsing worden goedgekeurd (zie § 2.6.1). Door de aanwijzingen uit de Leidraad Rivieren te volgen kan globaal worden bepaald welk beheer waar moet worden toegepast. Hoe het beheer precies tot stand komt staat in Hoofdstuk 3 van de Leidraad Rivieren.

3.7 Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (SVIR)

In de SVIR beschrijft het kabinet 3 doelen voor de periode tot 2028:

- Het vergroten van de concurrentiekracht van Nederland door het versterken van de ruimtelijk-economische structuur van Nederland;
- Het verbeteren en ruimtelijk zekerstellen van de bereikbaarheid waarbij de gebruiker voorop staat;
- Het waarborgen van een leefbare en veilige omgeving waarin unieke natuurlijke en cultuurhistorische waarden behouden zijn.

Het laatste doel is van belang voor het vegetatiebeheer in de uiterwaarden. Daarover zegt de SVIR het volgende: "Het Rijk is verantwoordelijk voor het integrale beheer van het hoofdwatersysteem en, samen met de waterschappen, verantwoordelijk voor de bescherming van Nederland tegen overstromingen. Het is belangrijk dat bij ruimtelijke plannen waaronder voor stedelijke (her)ontwikkeling rekening wordt gehouden met waterhuishoudkundige eisen op korte en lange termijn."

"Het beheer van het watersysteem is gericht op het meebewegen met natuurlijke processen waar het kan en het bieden van weerstand waar het moet. Naast preventie als primaire pijler bij de bescherming tegen overstromingen, is het waterveiligheidsbeleid ook gericht op het beperken van de gevolgen van een overstroming door keuzes in de ruimtelijke planning en het op orde krijgen en houden van de rampenbeheersing (meerlaagse veiligheid)."

Op dit moment is de Nationale Omgevingsvisie in voorbereiding, die de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte zal vervangen. Deze zal naar verwachting in 2019 verschijnen.

3.8 Natuurnetwerk Nederland (NNN)

Het NNN is het Nederlands netwerk van bestaande en nieuw aan te leggen natuurgebieden. Het netwerk moet natuurgebieden beter verbinden. Goede beschermende maatregelen in natuurgebieden ten spijt gaat het aantal planten- en diersoorten nog steeds achteruit. Vaak is de oorzaak de geïsoleerde ligging van de leefgebieden en de sterke verkleining en versnippering ervan.

De NNN verbindt daarom zogeheten kerngebieden (grote, belangrijke leefgebieden) met elkaar middels een stelsel van aansluitende, overeenkomstige landschapselementen. De Natura 2000-gebieden en de twintig Nationale Parken

maken deel uit van het NNN. De provincies zijn verantwoordelijk voor het NNN op het land. Het Rijk voor het NNN in de grote wateren.

Het rivierengebied vormt de ruggengraat van de NNN in Nederland. De rivieren en uiterwaarden zijn dan ook voor een aanzienlijk deel als NNN begreemd. Lang niet al die gebieden zijn momenteel als NNN in beheer. Wel bestaat er een grootschalig programma om al aangekochte terreinen in te richten voor de doelstellingen van het NNN. Randvoorwaarden voor beheer van terreinen binnen het NNN hangen af van de wezenlijke kenmerken ter plaatse. Informatie over de beoogde natuurdoeltypen is per provincie vastgelegd. Waar Rijkswaterstaat zelf terrein in beheer heeft dat binnen het NNN valt, moet dat beheer voldoen aan de beheerdoelstellingen die horen bij het NNN. Dat betekent dat de wezenlijke kenmerken van de NNN niet mogen worden geschaad. Indien hiervan sprake is dan is het raadzaam dat de Rijkswaterstaat-beheerder dit expliciet in een uiterwaardbeheerplan vastlegt (zie onderstaande tabel).

Voor een goede afwikkeling van het beheer dat Rijkswaterstaat in het areaal van de NNN uitvoert, is het raadzaam om hierover overleg met de Provincie te voeren. Dit geldt vooral wanneer hiervoor aanvullend een groenbeheerplan wordt opgesteld. Formeel legt de Provincie geen bepaalde beheervormen op, maar Rijkswaterstaat wil geen beheer uitvoeren dat de NNN doelen doorkruist.

Betreft	Verplichte acties OG	Bevoegd gezag	Informatie	Opmerkingen/aandachtspunten
Beheer ten bate van gewenste wezenlijke kenmerken	Beheer in uiterwaardbeheerplan afstemmen op de wezenlijke kenmerken van het NNN	Provincie	- Betreffende provincie - Uiterwaardbeheerplan (indien van toepassing)	
Beheer van Rijkswaterstaats-areaal dat binnen het NNN valt	Overleg voeren met de provincie over het beheer (evt. afspraken maken)	Provincie	Provincie	Vermijd extra kosten of nadeel voor Rijkswaterstaat. Indien sprake van extra kosten zorg voor externe financiering.

3.9 Heggen

Heggen (hagen) is een aparte categorie begroeiing in de uiterwaarden en dit vraagt een eigen aanpak. Heggen betreffen lijnvormige beplantingen in het landschap. Deze lijnvormige beplantingen kunnen soms eeuwenoud zijn en volgen veelal de vroegere perceelsgrenzen. Heggen en heggencomplexen hebben bijzondere cultuurhistorische waarde en waarde voor natuur en landschapsbeleving. In het rapport 'Heggen langs de grote rivieren' (Staatsbosbeheer & Rijkswaterstaat, 2013) is een heg in de uiterwaarden gedefinieerd als lijnvormige beplanting met een variabele hoogte en lengte van één of meer heestersoorten, maar hoofdzakelijk meidoorn. Soms staan in de heg enkele bomen, vaak wilg, eik of es. Een heg is aangeplant door mensen of lang door mensen als natuurlijke opslag gebruikt, en voor dat gebruik als heg omgevormd en onderhouden.

Een heg die lang niet is onderhouden, valt wel binnen de definitie van een heg. Zelfs enkele overgebleven meidoorns naast elkaar beschouwen we als een heg. Een heg is vrijwel altijd vrijstaand en ligt vaak om akkers heen of tussen weilanden in. Soms ligt deze tegen een bosrand aan. Heggen hebben vrij grote openingen en zijn niet altijd recht. Als het gaat om een doorgang, beschouwen we de heg als doorgaand. Als het om openingen gaat die groter zijn dan een doorgang, beschouwen we deze heg als twee losse heggen.

In de vegetatielegger zijn heggen herkenbaar als lijnvormige vegetatievlakken (struweel of bos) of als een paarse lijn, echter niet alle heggen zijn opgenomen in de vegetatielegger. In het veld kan ieder min of meer lijnvormige struweel-, of bosstrook een heg zijn, maar dat hoeft niet altijd zo te zijn. Voorkomen moet worden dat een heg met bijvoorbeeld een cultuurhistorische waarde wordt verwijderd.

Voorafgaand aan het onderhoud moet behulp een eventueel beheerplan, en in overleg met de terreinbeheerder(s) en belangverenigingen, worden bepaald of het daadwerkelijk gaat om een heg met een hoge cultuurhistorische waarde en/of deze belangrijk is voor de landschapsbeleving (gevoelig in omgeving). Voor het onderhoud van heggen is het bij uitstek van belang dat meekoppelkansen gericht op het instandhouden of vergroten van

bijvoorbeeld de cultuurhistorische waarde zoveel als mogelijk worden meegenomen. Een voorwaarde hierbij is dat voor onderhoud dat verder gaat dan alleen het voldoen aan de vegetatielegger in het kader van de hoogwaterveiligheid, externe financiering vanuit bijvoorbeeld de provincie beschikbaar moet zijn.

Door minder frequent onderhoud kan een heg te breed zijn geworden waardoor deze niet meer voldoet aan de vegetatielegger en onderhoud noodzakelijk is. Een heg moet zijn oorspronkelijke vorm behouden met een gemiddelde breedte van maximaal 5 meter, tenzij de heg als Struweel, Bos of Riet en Ruigte op de vegetatielegger zichtbaar is, dan zijn de contouren van de legger maatgevend.

3.10 Rode lijsten

Voor diverse groepen van dieren en planten zijn Rode Lijsten opgesteld (zie: <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/biodiversiteit/planten-en-dieren-beschermen>). Hierin staan de soorten die in Nederland in verschillende mate bedreigd of zelfs al verdwenen zijn. Rode Lijsten hebben een "attentie-functie", d.w.z. de aanwezigheid van bedreigde soorten geeft het betreffende gebied natuurwaarde. Rode lijsten hebben geen wettelijke status. Als ergens soorten zijn waargenomen die op een Rode Lijst voorkomen dan bestaat er, anders dan bij soorten die beschermd zijn door de Wet Natuurbescherming, geen wettelijke verplichting hiermee rekening te houden. De beheerder van een gebied waar een Rode Lijstsoort aanwezig is, heeft wel een (morele) verantwoordelijkheid om zo'n soort te behouden. Daarom is het goed om in het beheer ook rekening te houden met de aanwezigheid van Rode Lijstsoorten. Als regel zijn lokale natuurorganisaties goed op de hoogte waar bijzondere (Rode Lijst) soorten aanwezig zijn. Ook kunnen in voorkomende gevallen voor een aantal soortgroepen inventarisaties uit worden gevoerd, bijvoorbeeld tegelijk met wettelijk beschermde soorten. Daarnaast kan ook provinciaal beleid ten aanzien van Rode Lijsten zijn opgesteld. Dit dient bij het opstellen van een aanvullend uiterwaardbeheerplan te worden gecontroleerd en dient er, waar de Gedragscode Soortenbescherming Rijkswaterstaat niet toereikend is, een aanvulling opgenomen te worden.

3.11 Iepziekte

De iepziekte is een voor iepen fatale schimmelziekte die door iepenspintkevers of door wortelcontact wordt overgebracht. Hoewel er sinds 1991 geen speciale landelijke wettelijke bepalingen meer gelden ten aanzien van de iepziekte, is het toch belangrijk om aantasting van bomen te herkennen, te voorkomen en te bestrijden. Dat helpt om besmetting van andere iepen te voorkomen.

De kevers brengen de voor iepen dodelijke schimmel over van boom tot boom. De maatregelen zijn er daarom op gericht de verspreiding van de kevers in te perken. De aanwezigheid van iepziekte is direct zichtbaar aan het verwelken van bladeren aan de grotere takken vanaf juni of juli. De aanwezigheid van kevers is te herkennen aan gaatjes in de bast. Zieke bomen moeten in principe in de periode van 1 april tot 1 oktober binnen twee weken worden geveld. In gebieden met veel iepen bestaat de mogelijkheid om een convenant aan te gaan met andere overheden voor een gezamenlijke aanpak van de iepziekte. De provincie Friesland is een goed voorbeeld. Deze provincie heeft een convenant "Duurzaam Iepenbeheer" gesloten met gemeenten, Rijkswaterstaat district Friesland en andere beheerders. In de meeste gemeenten is in de APV een bepaling opgenomen met betrekking tot de iepziekte.

Uitgebreide documentatie over de aanbevolen handelwijze in geval van iepziekte is te vinden in de 'Handleiding Goed Iepenbeheer' (zie: <https://www.landschapszorg.nl/dl/Iepen%20Beheer%20-%20brochure%20Iepenwacht.pdf>). In de uiterwaarden is het doorgaans niet nodig verwijderde iepen te herplanten. Indien dit toch gewenst is, dient er gekozen te worden voor een inheemse soort die van nature voorkomt op de lokaal aanwezige standplaatsomstandigheden. De Fladderiep of Steeliep (*Ulmus laevis*) is een iep die onaantrekkelijk is voor de iepenspintkever en daardoor normaliter niet wordt aangetast, en in het oostelijk en zuidelijk deel van het rivierengebied van oorsprong voorkomt.

3.12 Duurzaamheid

Sinds maart 2017 is het Programma Duurzaamheid en Leefomgeving (DuLo) bezig met het ontwikkelen en integreren van het thema duurzaamheid binnen de bestaande werkprocessen van Rijkswaterstaat (zie: <https://www.rijkswaterstaat.nl/zakelijk/innovatie-en-duurzame-leefomgeving/duurzame-leefomgeving/index.aspx>). Dit beleid is gericht op drie doelstellingen:

- Duurzame gebiedsontwikkeling
- Circulaire economie
- Energie en Klimaat

4 Functies van uiterwaard-vegetatie

4.1 Inleiding

Vegetatie in de uiterwaarden langs de grote rivieren vervult verschillende functies. Deze houden hoofdzakelijk verband met waterhuishouding, het gebruik van de (vaar)weg, natuur, recreatie en landschap. Het vegetatiebeheer in de uiterwaarden moet gericht zijn op het verwezenlijken van deze functies.

4.2 Rivieren en uiterwaarden

Naast waterhuishoudkundige en scheepvaartfuncties kennen rivieren en naastgelegen uiterwaarden ook functies op het gebied van natuur, landschap, en recreatie (zie ook § 4.4.1. BPRW). Het vegetatiebeheer langs rivieren is erop gericht om de hoofdfuncties optimaal te faciliteren en daar waar nodig of mogelijk de andere functies ook tot hun recht te laten komen en de continuïteit van de functies te behouden.

1. Waterhuishoudkundige functie

Rivieren spelen een belangrijke rol bij de waterhuishouding (wateroverlast, watertekort, droogte, verzilting) en aan- en afvoer van water, ijs en sediment. Vegetatie in kribvakken, langs oevers en in de uiterwaarden mag de afvoer van water niet belemmeren (zie ook § 3.1 BPRW).

De begroeiing belemmert de vrije doorstroming, in rivierkundige termen uitgedrukt als 'ruwheid' van het stroombed, wat van invloed is op de waterstand. Vooral in de stroomvoerende delen van de rivier is de invloed van deze ruwheid groot. De vegetatie bepaalt de ruwheid, waarbij bos een grotere ruwheid veroorzaakt dan grasland. De maximaal toegestane ruwheid is vastgelegd in de Vegetatielegger.

2. Scheepvaartfunctie

Rivieren hebben een verkeers- en vervoersfunctie voor de scheepvaart. De oevers langs rivieren zijn daarom voornamelijk ingericht ten behoeve van de scheepvaart. Voorbeelden hiervan zijn bomen die dienen als windkering voor havens en delen van de rivier waar juist geen bomen aanwezig vanwege zichtlijnen. Daarnaast herbergen terreinen langs rivieren verschillende voorzieningen voor de scheepvaart zoals verkeersborden, bakens, vaarwegbewijzing, onbemande radarposten (ORP's), camera's, aanlegvoorzieningen die zichtbaar moeten blijven.

3. Natuurfunctie ('Schoon en gezond water')

Uiterwaarden vormen het leefgebied van verschillende planten- en diersoorten. Langs rivieren leven diverse soorten planten en dieren, die op andere plaatsen (vrijwel) niet voorkomen. In het rivierengebied komen diverse waardevolle habitattypen (vb. stroomdalgrasland, zachthoutoobos) voor die wettelijk zijn beschermd in het kader van Natura 2000. Bovendien spelen uiterwaarden een belangrijke rol als (natte en droge) verbinding tussen natuurgebieden. Binnen de rivieren en kanalen streeft Rijkswaterstaat naar schoon en (ecologisch) gezond water. Dit is een van de basisfuncties uit de KRW uitgewerkt in het BPRW (zie ook § 3.3.1 BPRW). De afzonderlijke habitats in de uiterwaard langs de rivier fungeren als paai- en

opgroeihabitat, foerageergebied, ecologische verbindingzone (corridor), stapsteen, broedplaats, schuilplaats (refugium) etc. Alle afzonderlijke habitats hebben daarom hun bijdrage aan de ecologische kwaliteit van het gehele riviersysteem en de omgeving.

4. Landschappelijke en cultuurhistorische functie

De vegetatie in de uiterwaard heeft ook een belangrijke landschappelijke waarde. Langs de rivier zijn verschillende landschappelijk waardevolle elementen aanwezig zoals bakenbomen langs de rivier en cultuurhistorische heggen en hagen (o.a. meidoornhagen, Maasheggen bij Boxmeer). Deze elementen zijn vaak wettelijk beschermd in het Europees Landschapsverdrag of in provinciale en gemeentelijke verordeningen, en worden daarnaast hogelijk gewaardeerd door de omgeving. Het is daarom belangrijk dat Rijkswaterstaat bij beheer zorgvuldig omgaat met het historisch landschap en bij het beheer rekening houdt de aanwezigheid van deze landschappelijke waarden.

5. Recreatieve functie

Uiterwaarden vervullen daarnaast een belangrijkere rol voor de recreatie. Rijkswaterstaat wil bij het beheer waar mogelijk maatschappelijke meerwaarde leveren, met name op het gebied van duurzame leefomgeving.

Plassen worden gebruikt als zwem- of viswater en struin- en fietspaden bieden ruimte voor de recreatieve wandelaar en fietser. Rijkswaterstaat streeft ernaar het beheer van de uiterwaarden, indien niet conflicterend met de eigen kerntaken en financieel dekkend, af te stemmen op het toenemende recreatieve gebruik van de uiterwaarden.

6. Agrarische functie

Een aanzienlijk deel van de gronden in de uiterwaarden heeft een agrarische gebruiksfunctie. Voor deze gronden geldt dat bij het beheer rekening wordt gehouden met de landbouwkundige belangen, indien dit het belang voor (hoogwater)veiligheid niet schaadt. Bij het beheer van deze gronden is het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en biociden niet toegestaan.

7. Overige functies

Naast bovenstaande gebruiksfuncties heeft een gedeelte van de gronden ook een rol voor thema's als wonen, werken, verkeer en energievoorziening. Voor deze gronden geldt dat bij het beheer rekening gehouden moet worden met de functies die deze vervullen. Voorbeelden hiervan zijn hagen rondom een woonhuis die dienen als afscheiding voor het bieden van privacy of beplanting rondom een bedrijventerrein of weg als een visuele afscherming.

4.3 Natuurfunctie van uiterwaarden

Vanuit bestaande wet- en regelgeving (o.a. Natura 2000 en KRW) is het behoud van natuurwaarden in de uiterwaarden geregeld. Delen van de uiterwaarden maken daarnaast deel uit van het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Naast natuurbehoud speelt in veel uiterwaarden ook natuurontwikkeling een rol. Dit vindt plaats binnen de randvoorwaarden die er vanuit hoogwaterveiligheid aan worden gesteld.

De uiterwaarden langs de grote rivieren vormen een leefgebied (habitat) voor veel dier- en plantensoorten. Daar dienen ze als voortplantingsgebied, tijdelijke verblijfplaats of overwinteringsgebied. Zo dienen begroeide oevers van geulen en rivieren veelal als voortplantingsgebied of tijdelijke verblijfplaats voor diverse vissoorten. Voor bewegingen van dieren langs vaarwegen kan het aanwezige groen tevens als verbindingroute functioneren. Lijnvormige beplantingen kunnen bijvoorbeeld een functie hebben als migratieroute voor vleermuizen.

In gebieden die onder invloed staan van de rivier komen waardevolle vegetaties, soorten en terreintypen voor. Deze ontstaan door ligging, waterdynamiek (overstroming en uitdroging), sedimentatie en erosie en continue aanvoer van zowel mineralen (waaronder kalk) als zaden. Bijzondere vegetaties karakteristiek voor het rivierengebied kunnen onder deze dynamische omstandigheden goed tot ontwikkeling komen. Regelmatig terugkerend beheer in de uiterwaarden sluit aan bij deze natuurlijke dynamiek van het systeem en draagt daarnaast bij aan de hoogwaterveiligheid.

Op veel plekken langs de rivier zijn in het kader van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) natuurlijke of natuurvriendelijke oevers aangelegd. Bijvoorbeeld door stenen oeververdedigingen (gedeeltelijk) weg te halen en flauwe oevers aan te leggen of oevers te creëren die ruimte laten voor natuurlijke processen zoals erosie, sedimentatie, oeverwalvorming en uitkolking (vrij eroderende oevers genaamd). Door de natuurlijke overgang ontstaat meer afwisseling in vegetatie en krijgen natuurwaarden meer ruimte. Ook zijn op verschillende plaatsen rivierarmen en geulen aangelegd of opnieuw verbonden met de rivier en zijn enkele uiterwaarden verlaagd om binnendijks bij hoogwater droge voeten te houden. Deze maatregelen hebben ook positieve effecten op de natuurwaarden. Zo wordt het leefgebied voor planten en dieren groter, dynamischer en meer divers.

CONCEPT

Deel B: Doelmatig vegetatiebeheer Rijkswaterstaat

Organisatie van het vegetatiebeheer in de uiterwaarden

Voor: adviseur leefomgeving, ingenieurbureau, IPM-rolhouders van het contractteam voor het uiterwaardenbeheer

5 Van landschap naar beheer

5.1 Inleiding

Rijkswaterstaat heeft de normatieve toestand van de vegetatie langs de grote rivieren vastgelegd in de Vegetatielegger (zie: <https://www.rijkswaterstaat.nl/water/waterbeheer/bescherming-tegen-het-water/waterkeringen/leggers/vegetatielegger/index.aspx>, hier is ook een beeldenboek, en een toelichting op en legenda bij de Vegetatielegger terug te vinden). De Vegetatielegger beschrijft de maximaal toegestane ruwheid van het rivierbed en beslaat alle delen waar de vegetatie nog van invloed is op de waterstand.

Rijkswaterstaat is als rivierbeheerder verantwoordelijk dat het rivierbed voldoet aan de normen die in de Vegetatielegger zijn opgenomen. Om te voorkomen dat het rivierbed de maximale ruwheid uit de Vegetatielegger overschrijdt is het noodzakelijk dat de uiterwaarden frequent worden beheerd. Een belangrijk instrument om dit te bereiken is het afsluiten van onderhoudscontracten. Deze onderhoudscontracten kunnen worden afgesloten met particuliere terreineigenaren, bedrijven en andere instanties; maar kunnen ook voor een groot gebied worden uitbesteed aan een opdrachtnemer. Uitgangspunt voor alle onderhoudscontracten is dat de vegetatie in de uiterwaarden de vastgelegde ruwheid in de Vegetatielegger niet mag overschrijden.

Onderhoudscontracten voor marktpartijen worden gebaseerd op de UAV-GC. In de bijbehorende Vraagspecificatie worden de eisen opgenomen waaraan het te beheren areaal moet voldoen. Het Kader Vegetatiebeheer Uiterwaarden 2019 (Deel C van deze Leidraad) is een bijlage van het onderhoudscontract waarin de beheervisie en de beheermaatregelen op hoofdlijnen zijn beschreven.

Indien bij de uitvoering van een onderhoudscontract blijkt dat er sprake is van een conflict tussen de Vegetatielegger en bestaande wet- en regelgeving, bijvoorbeeld instandhoudingsdoelstellingen vanuit Natura 2000, geldt dat de opdrachtnemer verplicht is deze als afwijkingen aan opdrachtgever voor te leggen.

5.2 Maatregelen uiterwaardbeheer

Om het uiterwaardbeheer eenduidiger te maken is een generiek kader ontwikkeld om de normatieve toestand zoals opgenomen in de Vegetatielegger te vertalen naar concrete beheermaatregelen buiten. Het onderhoud is gericht op het voldoen aan de wettelijke taken en zoveel mogelijk invulling te geven aan de beleidsdoelstellingen binnen Rijkswaterstaat. Om dit te bewerkstelligen is een processchema (zie Bijlage 1) opgesteld. Dit processchema 'Bepalen beheervorm' stelt op basis van een aantal criteria vast welke standaard beheermaatregelen nodig zijn om te voldoen aan de vastgestelde normen uit de Vegetatielegger en de eisen vanuit bestaande wet- en regelgeving. Het schema biedt een handvat om het beheer in de uiterwaarden vorm te geven, maar in specifieke gevallen kan het noodzakelijk zijn om hiervan af te wijken of zelfs voor delen van de uiterwaard een specifiek Uiterwaardbeheerplan op te stellen waarin het te voeren beheer nader is omschreven. Zo kan het in sommige gevallen financieel voordeliger zijn om regulier beheer toe te passen, in plaats van het onderhoud uit te stellen tot het moment waarop

de maximale ruwheid uit de Vegetatielegger wordt overschreden.

De situatie buiten is altijd leidend voor de opdrachtnemer in zijn beslissing om wel/geen beheermaatregel te nemen. Om te beoordelen of de vegetatie nog voldoet aan de vegetatieklassen uit de Vegetatielegger kan het Beeldenboek helpen. De Vegetatiemonitor is slechts een hulpmiddel om te toetsen of voldaan wordt aan de gestelde normen uit de Vegetatielegger. Opdrachtnemer moet voor de uitvoeringsverificatie wel gebruikmaken van de Vegetatiemonitor om aan te tonen dat voldaan is aan de maximale ruwheid uit de Vegetatielegger.

Het processchema ten aanzien van bepaling van de beheervorm is opgedeeld in drie blokken. Deze blokken geven de primaire doelstellingen van het te voeren beheer weer. Er wordt onderscheid gemaakt in:

- Integrale veiligheid
- Waterveiligheid
- Natuur en overige gebruiksfuncties

Integrale veiligheid

Op eigendom van Rijkswaterstaat is het belangrijk om de veiligheid voor wandelaars en overig verkeer te borgen. Dit kan door regelmatige controle van de houtopstanden, zoals vastgelegd in het Boomveiligheidsprotocol Rijkswaterstaat (Rijkswaterstaat, 2017). Daarnaast is het voor scheepvaart maar ook voor wegverkeer van belang dat zichtlijnen, bebording en radarposten vrij blijven van begroeiing. Het onderhoud dat gericht is op het borgen van de veiligheid is verzameld onder het blok 'Integrale veiligheid'.

Waterveiligheid

Als de normen uit de Vegetatielegger worden overschreden, of overschreden dreigen te worden, is het vanuit hoogwaterveiligheid noodzakelijk om onderhoud aan de vegetatie uit te voeren. Indien ervan uit wet- en regelgeving geen aanvullende eisen worden gesteld aan het beheer dan geldt dat kan worden volstaan met de meest kostenefficiënte beheervorm. Deze standaard beheervorm is in het schema met een groen blok (en *) weergegeven.

Voor grote oppervlakten gras kan begrazing (grasland type C, met indien nodig namaaien en verwijdering van houtige opslag) efficiënter zijn dan jaarlijks maaien (grasland type B). Deze afweging kan in principe contractueel bij de opdrachtnemer worden neergelegd. Aandachtspunten bij begrazing zijn:

- Op primaire en regionale keringen kunnen open plekken ontstaan en vegetatie kan kapotgelopen worden;
- Contact tussen grote grazers en recreanten (met honden) kan leiden tot gevaarlijke situaties;
- Dieren moeten met hoogwater worden geëvacueerd;
- Het soort dieren en de begrazingsdruk moeten goed zijn afgestemd op de lokale situatie, anders bestaat het risico op eenvormigheid (soortenarme grasmat) of juist verruiging;
- Houdt rekening met toezicht en de noodzaak van afrastering;
- Sommige beschermde plantensoorten of gewenste vegetatietypen kunnen slecht tegen begrazing (uitrasteren noodzakelijk).

De werkwijze is dat de vegetatie (klasse uit de Vegetatielegger) bepaalt welke beheervorm van toepassing is en dat wet- en regelgeving (o.a. Natura 2000 en KRW) en meekoppelkansen (bijvoorbeeld recreatief medegebruik) ervoor kunnen zorgen dat aanvullende eisen aan het beheer worden gesteld. Bijvoorbeeld frequenter maaien, gefaseerd maaien of begrazen. In het processchema in Bijlage 1 is deze systematiek uitgewerkt.

Speciale beheervormen in dit verband zijn:

• Gazon

In de directe omgeving van sluizen, recreatiegebieden, picknicktafels en andere intensief gebruikte plaatsen, waar de grasmat goed begaanbaar en functioneel moet blijven voor de gebruiker, blijft gazonbeheer gehandhaafd. Het voorschrijven van een dergelijk type intensief beheer voor een bepaalde locatie moet in het uiterwaardbeheerplan op detailniveau zijn uitgewerkt.

• Rietbeheer

Bij rietbeheer wordt onderscheid gemaakt in land- en waterriet. Bij waterriet is actief beheer in de vorm van maaien of begrazen niet noodzakelijk. Vanuit beheeroogpunt wordt ook de permanent in het water staande biezenvegetatie tot hetzelfde type 'waterriet' gerekend. Voor landriet is periodiek

maaien (gemiddeld eens per 2 à 3 jaar) wel noodzakelijk, omdat zich hier in tegenstelling tot bij waterriet wel houtachtige opslag kan ontwikkelen. Voor zowel water- als landriet geldt dat houtige opslag ongewenst is en voorkomen moet worden. Rietvegetatie kan gewenst of ongewenst zijn. Gewenst is riet langs wateren en in oevers, ongewenst in kruidachtige vegetatie die aan verhardingen grenst en in zichthoeken, vanwege mogelijke schade aan de verharding en de belemmering van het uitzicht.

- **Griendbeheer**

Het behoud van grienden is gebonden aan hakhoutbeheer en afhankelijk van periodiek snijden of knotten. Alleen wanneer er expliciete afspraken bestaan met omgevingspartijen, of wanneer belangwekkende cultuurhistorische argumenten gelden, wordt griendbeheer gevoerd.

- **Aanvullend onderhoud solitaire bomen**

- Bakenbomen (ook wel: geleidebomen) zijn markante bomen die langs de rivier op de oever of op de uiteinden van kribben staan en de grens tussen land en water markeren. Deze bakenbomen accentueren de vaargeul en hebben daarmee vanuit het verleden een functie voor de veiligheid van het scheepvaartverkeer. Door de komst van radarsystemen is de functie van deze bomen op kribben overbodig geworden. Rijkswaterstaat vervangt de bakenbomen op kribben niet. Bomen die er nu nog staan, moeten een takvrij stamstuk hebben zodat bij hoogwater de afvoer niet belemmerd wordt. Bakenbomen op de vaste wal worden behouden, maar worden in geval van sterfte niet teruggeplaatst (uitsterfbeleid).
- Voor monumentale bomen kunnen specifieke en aanvullende uitgangspunten of eisen voor het beheer gelden. De eisen ten aanzien van monumentale bomen kunnen vastgelegd zijn in de APV. Monumentale bomen kunnen zijn opgenomen in een gemeentelijk bomenregister, of deel uitmaken van het Landelijk Register van Monumentale Bomen van de Bomenstichting: <http://bomen.meetnetportaal.nl>
- Solitaire bomen mogen conform de Vegetatielegger ontstaan en vragen geen specifiek onderhoud. Een solitaire boom is conform de legenda bij de vegetatielegger, <http://publicaties.minienm.nl/documenten/vegetatielegger-rijkswaterstaat>, gedefinieerd als een losse boom, kleine boomgroep (maximaal 3 exemplaren), bomenrij of bomenlaan. Bij bomenrijen en bomenlanen geldt dat de boomkronen van de losse bomen niet aangesloten mogen zijn.

Natuur en overige gebruiksfuncties

Ook als er vanuit hoogwaterveiligheid geen noodzaak is om onderhoud uit te voeren, kan het noodzakelijk zijn om beheeractiviteiten te verrichten. Vanuit bestaande wet- en regelgeving kan het voor het instandhouden van natuurwaarden verplicht zijn om een specifieke vorm van onderhoud uit te voeren. Deze wettelijke verplichtingen voor Rijkswaterstaat omvatten het garanderen van de gunstige staat van instandhouding voor beschermde habitattypen in het kader van Natura 2000 maar ook het borgen van de doestellingen vanuit de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW). Een andere reden om toch beheer uit te voeren kan zijn dat er specifieke wensen vanuit de omgeving zijn ten aanzien van het beheer. Bijvoorbeeld vanwege recreatief medegebruik van een terrein. Voor het benutten van dergelijke meekoppelkansen, die niet voortkomen uit een wettelijke taak van Rijkswaterstaat, moeten externe financiële middelen beschikbaar zijn en het moet niet conflicterend zijn met bestaande wet- en regelgeving en de belangen van Rijkswaterstaat en derden.

5.3 Onderhoudscontract

Een instrument om het vegetatiebeheer in de uiterwaarden uit te voeren is om dit middels een onderhoudscontract aan de markt uit te besteden. De visie en de beheermaatregelen voor het vegetatiebeheer zijn opgenomen in het Kader Vegetatiebeheer Uiterwaarden 2019 (deel C van deze Leidraad). In het projectmanagementplan (PMP) beschrijft de opdrachtnemer de wijze waarop aan de contracteisen zal worden voldaan en hoe de kwaliteit van het werk gedurende de looptijd van het contract is geborgd.

De visie en beheermaatregelen die in het Kader voor de verschillende beheervormen zijn opgenomen, zijn leidend bij de aanbesteding (inkoop) en de uitvoering (contractbeheersing) van de onderhoudscontracten. Opdrachtnemers bewaken de kwaliteit van het vegetatiebeheer met hun kwaliteitsmanagementsysteem en tonen aan dat ze aan de eisen van Rijkswaterstaat voldoen. Rijkswaterstaat past vervolgens

Systeemgerichte Contractbeheersing (SCB, vastgelegd in Kader Systeemgerichte Contractbeheersing) toe om dit te toetsen.

Om de actuele status van het areaal (vegetatie in de uiterwaarden) aan de opdrachtnemer van het onderhoudscontract mee te kunnen geven, wordt een beheermanagementsysteem (BMS) ingericht. In dit systeem is in elk geval de volgende informatie opgenomen:

- Informatie over beheer van opdrachtnemers van onderhoudscontracten uit voorgaande jaren;
- Overzicht van achterstallig onderhoud, bijvoorbeeld uit een instandhoudingsplan of een eerder onderhoudscontract, en de wijze waarop dit contractueel wordt afgehandeld.

Bij een onderhoudscontract op basis van de UAV-GC voegt Rijkswaterstaat tenminste de volgende contractdocumenten:

- Vraagspecificatie inclusief annexen;
- Systeemgrens van het te beheren areaal en de begrenzing waar het Kader beheer groenvoorzieningen 2013 en het Kader Vegetatiebeheer Uiterwaarden 2019 van toepassing is;
- Beheerkaart Nat;
- Kadastrale gegevens;
- Bestanden met de arealen van de verpachte terreinen (shapefile)¹¹;
- Overzicht van solitaire bomen (shapefile), indicatief;
- Bestrijdingsregime (per soort) van invasieve soorten;
- Kader Vegetatiebeheer Uiterwaarden 2019;
- Kader Beheer Groenvoorzieningen 2013, ten behoeve van het beheer van wegbermen en kanalen in de uiterwaarden;
- Overzicht schouwwatergangen die vallen onder de Keur van het Waterschap;
- Gedragscode Soortenbescherming Rijkswaterstaat (Rijkswaterstaat, 2018);
- Toetsresultaten van de grasmatten van alle primaire waterkeringen uit het Voorschrift Toetsen op Veiligheid (VTV);
- Boomveiligheidsrapportages (indien beschikbaar), met daarin de toestand van het bomenbestand in het kader van de wettelijke zorgplicht;
- Eventuele Instandhoudingsplannen;
- Indien van toepassing aanvullende beheerplan(nen).

De verspreidingsgegevens van beschermde soorten over de afgelopen jaren is opgenomen in de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF). De regie van de NDFF ligt bij de organisatie BIJ12, dat is een samenwerkingsverband van de Provincies. Zij valideren de gegevens alvorens deze in de NDFF worden opgenomen. Rijkswaterstaat heeft een abonnement bij de NDFF voor het gebruik van deze gegevens. De opdrachtnemer dient de bij opdrachtgever beschikbare flora- en faunagegevens uit de Nationale Databank Flora en Fauna op te halen middels een door de opdrachtnemer aan te vragen digitale toegang. Het aanvragen van de gegevens over de wettelijk beschermde soorten verloopt via de Servicedesk Data van Rijkswaterstaat Centrale Informatievoorziening (RWS CIV). Opdrachtnemer krijgt toegang in de vorm van geoservices (Web Feature Services; WFS) waarmee de gegevens uit de NDFF in het systeem van opdrachtnemer gebruikt kunnen worden, o.a. voor het opstellen van een ecologisch werkprotocol. Opdrachtnemer verwerkt deze informatie in het ecologisch werkprotocol, gebruikmakend van de 'Gedragscode Soortenbescherming Rijkswaterstaat' (Rijkswaterstaat, 2018). Doel is dat de gunstige staat van instandhouding van deze soorten gegarandeerd blijft, zoals de wet voorschrijft. Voordat het onderhoud in de uiterwaarden kan worden gestart moet het ecologisch werkprotocol door Rijkswaterstaat zijn getoetst en geaccepteerd.

Voor alle werkzaamheden moeten opdrachtnemers van Rijkswaterstaat voorafgaand de NDFF raadplegen en indien nodig aanvullend onderzoeken welke wettelijk beschermde soorten aanwezig zijn in het gebied waar de onderhoudswerkzaamheden plaatsvinden. Gegevens over wettelijk beschermde soorten mogen niet ouder zijn dan 5 jaar. Flora en faunagegevens binnen een gebied kunnen van een verschillende datum zijn. Daarom moet de opdrachtnemer van het onderhoudscontract jaarlijks de aanwezigheid van wettelijk beschermde soorten controleren door het bestand aan beschermde soorten (NDFF) te

¹¹ Pachtcontracten hebben vaak een korte looptijd wat in sommige gevallen betekent dat deze ieder jaar opnieuw in pacht worden uitgegeven. Dit betekent dat bij een langlopend onderhoudscontract deze gegevens jaarlijks door Rijkswaterstaat aan opdrachtnemer moeten worden aangeleverd, en jaarlijks door opdrachtnemer geanalyseerd moet worden

raadplegen. Waar nodig past hij het beheer hierop aan. Voor de uiterwaarden is in de NDFF geen volledige dekking van beschermde soorten beschikbaar. Door de opdrachtnemer moeten daarom voorafgaand aan de werkzaamheden aanvullend natuurgegevens worden ingewonnen en worden toegevoegd aan de NDFF. Opdrachtnemer werkt in principe buiten de kwetsbare periode van beschermde soorten

Op grond van alle natuurgegevens maakt de opdrachtnemer een ecologisch werkprotocol waarin de maatregelen staan die het voortbestaan van de beschermde soorten garanderen. In principe werkt de opdrachtnemer buiten de kwetsbare periode van deze soorten (zie ook Gedragscode Soortenbescherming Rijkswaterstaat). Naar een aantal diergroepen (vogels en vleermuizen) moet altijd zo kort mogelijk voorafgaand aan de onderhoudswerkzaamheden een veldcontrole plaatsvinden, omdat deze steeds op andere plaatsen verblijven of broeden. Als er beschermde rust- of verblijfplaatsen zijn, of locaties die in potentie geschikt zijn en die verloren gaan door het beheer, is een volledig soortgericht onderzoek nodig conform de soortprotocollen. Indien door de opdrachtnemer flora- en faunagegevens zijn verzameld dienen deze uiterlijk 6 weken na inwinning te zijn opgenomen in de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) met Rijkswaterstaat als eigenaar.

6 Organisatie van het vegetatiebeheer

6.1 Inleiding

Sinds 2003 werkt Rijkswaterstaat met Systeemgerichte Contractbeheersing (SCB). Opdrachtnemers beheren zelf de kwaliteit van de geleverde producten met hun kwaliteitsmanagementsysteem en tonen middels verificatie aan dat aan de door Rijkswaterstaat gestelde eisen is voldaan. Rijkswaterstaat past vervolgens Systeemgerichte Contractbeheersing toe om dit risicogestuurd te toetsen. Bij de uitvoeringsverificatie moet door opdrachtnemer gebruik worden gemaakt van de door Rijkswaterstaat beschikbaar gestelde Vegetatiemonitor.

Voor de toetsingen is sinds 2017 het Kader Contractbeheersing Rijkswaterstaat (Rijkswaterstaat, 2017, zie ook: <http://publicaties.minienm.nl/documenten/kader-contractbeheersing-rijkswaterstaat-2017-zakelijk-samenwerken-op-basis-van-vakmanschap-en-vertrouwen>) beschikbaar.

Het hoofddoel van dit hoofdstuk is het verschaffen van handvatten aan de adviseur leefomgeving en milieu van Rijkswaterstaat, waarmee deze een optimale kwaliteit van het vegetatiebeheer in de uiterwaarden kan borgen.

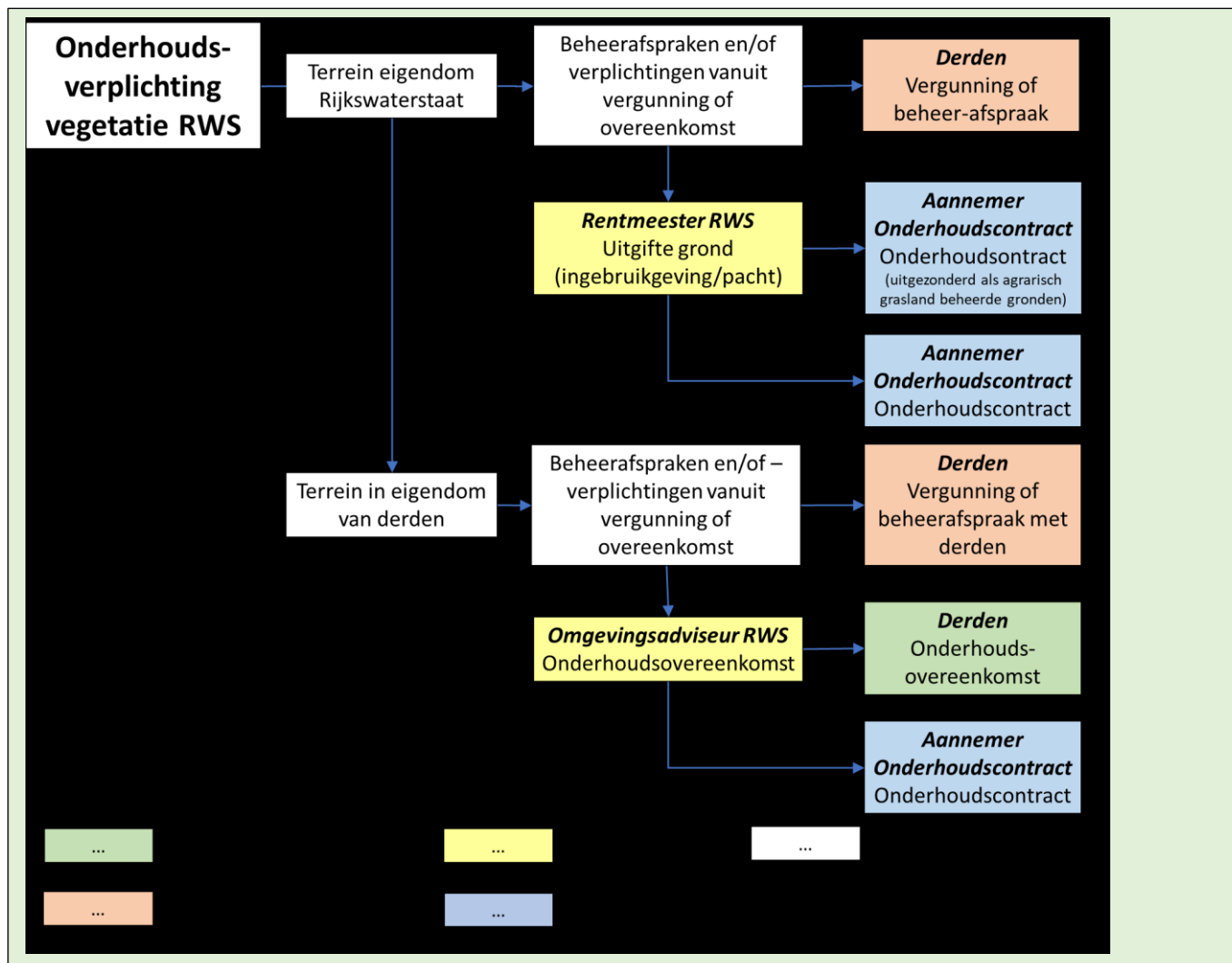
6.2 Organisatie van het vegetatiebeheer

Om het vegetatiebeheer in de uiterwaarden te organiseren heeft Rijkswaterstaat een aantal instrumenten beschikbaar. Bij de organisatie van het vegetatiebeheer moet onderscheid worden gemaakt tussen eigen terreinen en terreinen van derden. Voor de eigen terreinen zijn er twee opties: het in gebruik geven van gronden of de inkoop van diensten (Figuur 3).

Bij het in gebruik geven van gronden bestaat de optie om terreinen via pachtcontracten agrarisch in gebruik te geven aan derden. Voor deze terreinen worden dan privaatrechtelijke overeenkomsten afgesloten. Dit kan zowel via kortlopende geliberaliseerde pachtcontracten, maar ook middels langjarige reguliere pachtovereenkomsten. De uitgifte van gronden wordt verzorgd door het Rijksvastgoedbedrijf (RVB) op basis van het beheerdersadvies inclusief voorschriften vastgoed. Voorwaarde bij het medegebruik is dat, indien nodig, de percelen tijdig beschikbaar zijn voor de uitoefening van de kerntaken van Rijkswaterstaat. Aangezien ingebruikneming van gronden bestaat uit het verlenen van een dienst aan een derde voor een bepaalde periode, kunnen slechts beperkt aanvullende voorwaarden aan de pachter worden meegegeven. Er kunnen derhalve geen eisen worden verbonden aan het vegetatieonderhoud van het gehele perceel. Bomen en houtopstanden maken geen onderdeel uit van het gepachte, met uitzondering van boomgaarden.

Voor de terreinen in eigendom van derden is er, aanvullend op het in gebruik geven van gronden, nog de optie om een onderhoudsovereenkomst af te sluiten. In deze privaatrechtelijke overeenkomst wordt vastgelegd dat tegen een bepaalde jaarlijkse vergoeding veiligheidsonderhoud wordt uitgevoerd. De houder van de overeenkomst verplicht zich daarmee tot het uitvoeren van aanvullend veiligheidsonderhoud zodat voldaan wordt aan de door de Vegetatielegger gestelde normen. Het afsluiten van onderhoudsovereenkomsten met derden verloopt via de omgevingsadviseur van Rijkswaterstaat in combinatie met een rentmeester.

Het deel van het vegetatieonderhoud in de uiterwaarden waar geen onderhoudsovereenkomst voor is afgesloten, pachtovereenkomst voor geldt, beheerafspraak over is gemaakt of onderhoudsverplichting vanuit een vergunning voor geldt, wordt meegenomen in het (onderhouds)contract richting de markt. In het Kader Vegetatiebeheer Uiterwaarden 2019 zijn de eisen en beheervisie per beheervorm opgenomen.

Figuur 3: Organisatie van het vegetatiebeheer en bijbehorende taak- en rolverdeling van het vegetatiebeheer

In paragraaf 6.3 en 6.4 wordt nader ingegaan op de taken van de adviseur groenbeheer en de adviseurs binnen het Team Uiterwaarden. Beiden hebben een belangrijke rol in de fase ter voorbereiding van de onderhoudscontracten richting de aannemer, het afsluiten van de onderhoudsovereenkomsten met derden en de vastgoedstrategie voor de uitgifte van gronden.

6.3 Taken van de adviseur groenbeheer

De adviseur groenbeheer¹² levert de meeste inspanning in de precontractuele fase om inzichtelijk te maken wat de scope is van het te onderhouden areaal. De bepaling van de scope voor het onderhoudscontract is afhankelijk van:

- Bestaande beheerafspraken en/of -verplichtingen vanuit verleende vergunningen of met derden afgesloten overeenkomsten. Voor deze gronden gelden de afspraken uit de vergunning of overeenkomst en worden derhalve niet meegenomen in het (onderhouds)contract
- Omvang van in (erf)pacht uitgegeven of nog strategisch, vóór aanvang van het contract, uit te geven gronden. Deze verpachte terreinen worden door derden gebruikt. Bij agrarische toepassingen geldt dat voor verpachte percelen slechts een beperkte inspanning binnen het (onderhouds)contract noodzakelijk is aangezien het terrein reeds door het reguliere landgebruik al onderhouden wordt. De inspanning binnen het onderhoudscontract beperkt zich in deze gevallen tot met name het namaaien van perceelranden, het schonen van ontwateringssloten en/of het onderhouden van aanwezige bosschages en eventuele braakliggende terreinen
- Reeds afgesloten onderhoudsovereenkomsten. Met een aantal rechthebbenden zijn voor een aantal percelen al onderhoudsovereenkomsten afgesloten. Dit betreft met name een aantal natuurbeherenden organisaties, zoals Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en een aantal Landschappen. Voor deze percelen geldt dat de afspraken uit de afgesloten onderhoudsovereenkomst leidend zijn. Deze terreinen zijn derhalve niet meegenomen in het (onderhouds)contract

Een jaar voor de aanbesteding start de adviseur groenbeheer, indien dit voor specifieke delen van het areaal wenselijk is, met het (laten) opstellen of actualiseren van een uiterwaardbeheerplan. Een belangrijk deel van de werkzaamheden moet in het groeiseizoen worden uitgevoerd. Het opstellen van het uiterwaardbeheerplan gebeurt onder verantwoordelijkheid van het districtshoofd/IPM-team.

Een goede afstemming in deze fase met de IPM-rolhouders is erg belangrijk. Zo heeft de technisch manager een team (back-office) waarin alle specialisten een plaats hebben om de inhoud van het contract rond te krijgen. De adviseur groenbeheer brengt de zorgpunten (risico's) die kunnen optreden bij het vegetatiebeheer in bij de risicosessies. Om deze reden is een zorgpuntenlijst, op te vragen bij Rijkswaterstaat WVL, ontwikkeld voor het groenbeheer langs wegen, kanalen en rivieren. Uit deze lijst kunnen al een aantal belangrijke risico's worden gedestilleerd die ook kunnen optreden tijdens de voorbereiding en uitvoering van het vegetatiebeheer in uiterwaarden. Risico's met grote gevolgen voor het primaire proces van Rijkswaterstaat krijgen prioriteit en worden voorzien van beheersmaatregelen. In de contractuele fase blijven risicosessies plaatsvinden.

Tijdens de uitvoering ziet de contractmanager erop toe of de opdrachtnemer werkt volgens zijn eigen projectmanagementplan en daarbij de kwaliteit bewaakt en de risico's beheerst. De adviseur groenbeheer kan de toetsers (auditor) van advies voorzien bij de uitvoering van zijn risicogestuurde toetsen. Middelen die ter beschikking staan om te toetsen of een opdrachtnemer aan zijn contracteisen voldoet zijn o.a. het toetsen van (deel)producten, het beoordelen van het kwaliteitssysteem en het interviewen van leidinggevenden en verantwoordelijke medewerkers in een project. Hiertoe kan opdrachtgever product-, proces- en systeemtoetsen uitvoeren.

Voor het vegetatiebeheer kunnen deze toetsen betrekking hebben op bijvoorbeeld het borgen van de veiligheidstoestand van de bomen in het beheergebied, de omgang met beschermde soorten of de manier waarop vrijgekomen maaisel is verwerkt.

Door het onderzoeken van de gehanteerde werkwijzen (bijv. het gebruik van erkende protocollen), ingezette deskundigheid en hoe deze zaken aantoonbaar zijn vastgelegd, kunnen kwaliteit en risicobeheersing worden beoordeeld. Wanneer de opdrachtnemer niet voldoet, kan de adviseur groenbeheer dit melden aan de contractmanager en wijzen op mogelijke risico's voor planning, kosten of het behalen van de vereiste kwaliteit.

Het is belangrijk dat de risico's vanuit het vegetatiebeheer goed gekwantificeerd en met voldoende gewicht worden ingebracht. De ervaring is dat in grote en complexe contracten risico's ten aanzien van groen vaak te laag worden gewaardeerd wat kan leiden tot grote consequenties in bijvoorbeeld kosten of

¹² De adviseur groenbeheer is de verzamelnaam van alle binnen Rijkswaterstaat bekende benamingen voor de personen in de districten en regionale diensten, die kennis hebben van groen-/uiterwaardbeheer en deze taak in hun functiepakket hebben.

(imago)schade voor het project of Rijkswaterstaat als geheel. Wanneer deze 'groene' risico's in een contract onvoldoende aan bod komen met ernstige gevolgen van dien, dan moet de adviseur groenbeheer dit escaleren aan zijn lijnmanager.

In het (onderhouds)contract is opgenomen dat de opdrachtnemer 1 jaar na aanvang van het contract met verbetervoorstellen mag komen. Deze verbetervoorstellen moeten ter acceptatie worden vastgelegd aan het projectteam van opdrachtgever en mogen niet strijdig zijn met de uniforme werkwijze van Rijkswaterstaat zoals verwoord in deze Leidraad.

6.4 Taken van de adviseurs binnen het team uiterwaarden

De adviseurs binnen het team uiterwaarden leveren in de precontractuele fase een belangrijke bijdrage aan het helder krijgen van de scope voor het onderhoudscontract. De werkzaamheden bestaan in deze fase uit twee onderdelen:

- Bepalen vastgoedstrategie ten aanzien van uitgifte van gronden in eigendom van Rijkswaterstaat in de vorm van een beheerdersadvies aan het Rijksvastgoedbedrijf
- Afsluiten van onderhoudscontracten met derden

De rentmeester binnen het team uiterwaarden is verantwoordelijk voor de uitgifte van gronden en het afsluiten van pachtcontracten met derden. Dit proces verloopt in nauwe samenspraak met het Rijksvastgoedbedrijf die rijksbreed verantwoordelijk is voor het beheer en de instandhouding van de vastgoedportefeuille voor de Rijksoverheid. Naast financiële voordelen levert het in pacht uitgeven van gronden ook voordelen op ten aanzien van de noodzakelijke onderhoudsinspanning. Deze verpachte percelen worden namelijk veelal agrarisch in gebruik genomen waardoor deze terreinen door regulier landgebruik al grotendeels aan de eisen vanuit de Vegetatielegger voldoen. De beheerinspanning voor de opdrachtnemer van het onderhoudscontract blijft voor deze terreinen beperkt tot het maaien van (sloot)randen en het onderhouden van aanwezige bosschages. Het aan de voorkant inzichtelijk hebben van deze pachtcontracten en de noodzakelijke beheersinspanning voor de opdrachtnemer van het onderhoudscontract werkt prijsreducerend.

Voor terreinen die niet in eigendom zijn van Rijkswaterstaat geldt dat onderhoudscontracten met de rechthebbenden kunnen worden afgesloten. Voor het afsluiten van onderhoudscontracten geldt dat de omgevingsadviseur binnen het team uiterwaarden primair verantwoordelijk is voor het onderhouden van de contacten met rechthebbenden en het inventariseren van de wensen ten aanzien van het onderhoud. De adviseur geo-informatie binnen het team uiterwaarden is verantwoordelijk voor het opstellen van de kaartbijlagen bij het onderhoudscontract en de vaststelling van de onderhoudsvergoeding conform de vastgestelde normbedragen. De omgevingsadviseur zorgt voor de afstemming van het interventiebeeld en de onderhoudsvergoeding met de rechthebbenden. De rentmeester binnen het team uiterwaarden zorgt voor de interne afstemming ten aanzien van de contractvoorwaarden en de contractuele vastlegging, waaronder de definitieve vaststelling van de onderhoudsvergoeding.

Om administratieve lasten aan de zijde van opdrachtgever te voorkomen, geldt dat met het afsluiten van onderhoudscontracten met terreineigenaren behoudend moet worden omgegaan. Het afsluiten van onderhoudscontracten gebeurt in de regel voor drie typen partijen:

- Natuurorganisaties met een duidelijk belang om aanwezige natuurwaarden te borgen
- Rechthebbenden met een omvangrijke eigen grondportefeuille
- Derden met een nadrukkelijk verzoek om zelf de terreinen te onderhouden

Deel C: Visie en beheermaatregelen

Uitvoering van het vegetatiebeheer in de uiterwaarden

Voor: contractteam Rijkswaterstaat (IPM-rolhouders), adviseur groenbeheer, opdrachtnemer

7 Visie en beheermaatregelen

7.1 Inleiding

Rijkswaterstaat is verantwoordelijk voor een veilig rivierengebied en werkt daarin samen met vele belanghebbenden en partners. Om een veilige doorstroming van de grote rivieren te borgen is de Vegetatielegger ontwikkeld. De Vegetatielegger, die onderdeel is van de Legger Rijkswaterstaatswerken, bestaat uit overzichtskaarten en regels die tezamen aangeven waar welk type begroeiing is toegestaan vanuit het oogpunt van hoogwaterveiligheid. Rijkswaterstaat is voor het gehele leggergebied verantwoordelijk voor het naleven van de vastgestelde normen ten aanzien van vegetatieruimte.

In onderstaande tabel zijn de belangrijkste beheervormen op basis van de klassen uit de Vegetatielegger opgenomen. Vanuit doelstellingen vanuit KRW, Natura 2000, of andere gebruiksfuncties kunnen aanvullende beheervormen van toepassing zijn. Om een goed beeld te krijgen van de verschillende vegetatieklassen heeft Rijkswaterstaat een beeldenboek gepubliceerd. In dit beeldenboek zijn doormiddel van afbeeldingen de verschillende vegetatieklassen gevisualiseerd. Het beeldenboek kan ingezien worden middels volgende link : <http://publicaties.minienm.nl/documenten/vegetatielegger-rijkswaterstaat>

Klasse Vegetatielegger	Beheervormen	Par.
Gras en Akker	Grasland type B Grasland type C Gazon	7.3.1
Riet en Ruigte	Ruigtebeheer Rietbeheer	7.3.2
Struweel	-	7.3.3
Bos	Griendbeheer	7.3.4
Water	Watergangen & Waterpartijen	7.3.5
Verhard oppervlak	Verharde oevers Stenige ondergrond	7.3.6
Mengklassen 90/10, 70/30, 50/50	Landgoederen Gemengd beheer	7.3.7

Bij een onderhoudscontract op basis van de UAV-GC voegt Rijkswaterstaat tenminste de volgende contractdocumenten:

- Vraagspecificatie inclusief annexen;

- bestanden met systeemgrens van het te beheren areaal en de begrenzing waar het Kader beheer groenvoorzieningen 2013 en het Kader Vegetatiebeheer Uiterwaarden 2019 van toepassing is;
- Beheerkaart Nat;
- Kadastrale gegevens;
- Bestanden met de arealen van de verpachte terreinen (shapefile);
- Overzicht van solitaire bomen (shapefile);
- Bestrijdingsregime (per soort) van invasieve soorten;
- Kader Vegetatiebeheer Uiterwaarden 2019;
- Kader Beheer Groenvoorzieningen 2013, ten behoeve van het beheer van wegbermen en kanalen in de uiterwaarden;
- Overzicht schouwwatergangen die vallen onder de Keur van het Waterschap;
- Gedragscode Soortenbescherming Rijkswaterstaat (Rijkswaterstaat, 2018);
- Toetsresultaten van de grasmatten van alle primaire waterkeringen uit het Voorschrift Toetsen op Veiligheid (VTV);
- Boomveiligheidsrapportages, met daarin de toestand van het bomenbestand in het kader van de wettelijke zorgplicht;
- Eventuele Instandhoudingsplannen;
- Indien van toepassing: Uiterwaardbeheerplan(nen).

De opdrachtnemer wordt geacht bekend te zijn met de wet- en regelgeving en moet hier het vegetatiebeheer op afstemmen. Deel C van de Leidraad richt daarom zich niet op de wettelijke eisen, maar op de eisen die voortkomen uit beleid van Rijkswaterstaat gericht op het goed laten functioneren van de vegetatie in de uiterwaarden en het borgen van de kernfuncties.

7.2 Toelichting op het werken met de Vegetatielegger

Voor het voldoen aan de Vegetatielegger is een toelichting opgesteld. Zie hiervoor de Toelichting op de legenda vegetatielegger en de Toelichting op de vegetatielegger.

Legenda vegetatielegger :

https://geoservices.rijkswaterstaat.nl/apps/geoserver/rws_vegetatielegger/ows?version=1.3.0&service=WMS&request=GetLegendGraphic&sld_version=1.1.0&layer=rws_vegetatielegger:vegetatievlakken&format=image/png

Toelichting vegetatielegger : <http://publicaties.minienm.nl/documenten/vegetatielegger-rijkswaterstaat>

Solitaire bomen

Voor het vegetatiebeheer geldt dat solitaire bomen mogen ontstaan, en dat voor de vegetatieklassen 'gras en akker', 'riet en ruigte' en 'bos' een nieuwe ruwere vegetatie mag ontstaan, mits het aaneengesloten gebied met nieuwe vegetatie kleiner is dan 500 m².

Water

In de Vegetatielegger zijn bepaalde watergangen en waterpartijen aangeduid met de vegetatieklasse Water. In de andere vegetatieklassen (Gras en Akker, Riet en Ruigte, Bos, etc.) komt ook water voor in de vorm van veelal kleine sloten, watergangen, waterpartijen, etc. Dit water is in de Vegetatielegger niet zichtbaar. Op al het water, zowel in de vegetatieklasse Water als in de andere vegetatieklassen, zijn de eisen voor de standaard beheervormen Watergangen en Waterpartijen uit dit hoofdstuk van toepassing.

7.3 Algemene eisen

7.3.1 Eisen voor alle terreinen en vegetaties

Vegetatielegger

- Het areaal dient op 1 november van elk jaar te voldoen aan de Vegetatielegger Rijkswaterstaat.
- De hydraulische ruwheid van de vegetatie (vegetatieklasse) mag niet groter zijn dan in de Vegetatielegger is aangegeven (<https://www.rijkswaterstaat.nl/water/waterbeheer/bescherming-tegen-het-water/waterkeringen/leggers/vegetatielegger/index.aspx>).
- Als hulpmiddel kan ON gebruikmaken van de Vegetatiemonitor. (<https://www.openearth.nl/vegetatiemonitor/>) of de ruwheid voldoet aan de Vegetatielegger. Als de vegetatiemonitor aangeeft dat de ruwheid niet voldoet aan de Vegetatielegger, dat wil zeggen dat de 'Classificatie vs Legger' oranje of rood kleurt, en dit na controle in het veld bevestigd wordt, dan moet Opdrachtnemer beheermaatregelen uitvoeren zodat de betreffende gebieden voldoen aan de eisen vanuit de Vegetatielegger¹³.
- De vegetatie in het areaal dient op 1 november van ieder jaar (1 april voor jaarrond begraasd gebied, beheervorm Grasland type C) te voldoen aan de Vegetatielegger;
- Invasieve- en woekersoorten, zoals opgenomen in de Unielijst Invasieve exoten van NVWA (zie: <https://www.nvwa.nl/onderwerpen/invasieve-exoten/unielijst-invasieve-exoten>), worden systematisch bestreden. Dit houdt in dat soorten indien mogelijk worden verwijderd en anders zodanig worden beheerd dat verspreiding en schade aan objecten wordt voorkomen.
- Het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en biociden is niet toegestaan.
- Gelet op de verkeersveiligheid en begaanbaarheid (overhangend gras, etc.) moet naast wegen en (onverharde) paden tenminste twee keer per jaar een meterstrook worden gemaaid; in redelijkheid verdeeld over het groeiseizoen dusdanig dat mogelijke overlast voorkomen wordt.
- Na het snoeien of kappen moeten boomstobben voor het volgende hoogwaterseizoen verwijderd worden. Alleen bij de vegetatieklasse verhard oppervlak mogen stobben achterblijven;
- Uit het werk vrijkomende organische materialen moeten binnen 10 kalenderdagen na het vrijkomen worden afgevoerd conform artikel 6.5.c. Waterwet. Ten behoeve van het ontsnappen van fauna uit maaisel en afzetten van zaden dient het maaisel tenminste 48 uur te blijven liggen na het maaien. Uitgezonderd bij het gebruik van een klepelmaaier (alleen toegestaan op stenige oevers) en de beheervorm gazon;
- Faunawerende- en geleidende voorzieningen zoals rasters, zodanig vrijhouden van vegetatie dat dieren de voorziening niet via de vegetatie kunnen passeren en de constructie van de voorziening niet wordt aangetast.
- Opdrachtnemer voert een stakeholderanalyse uit en richt een zorgvuldig omgevingsproces is (o.a. ophalen klantwensen ten aanzien van uitvoering van het onderhoud).
- Opdrachtnemer moet toegang regelen voor zowel de terreinen van Rijkswaterstaat als terreinen van derden, inclusief de daarvoor benodigde transportroutes.
- Bij naderend hoogwater (ca. 4.000 m³/s bij Lobith en 800 m³/s bij Borgharen) moeten vrijgekomen organische materialen direct worden afgevoerd.

7.3.2 Beheermaatregelen voor verpachte terreinen

Het Rijk verpacht een deel van zijn terreinen in de uiterwaarden, veelal voor landbouwkundig gebruik (akkers en productiegrasland). Bij het onderhoudscontract zijn bestanden opgenomen met het door de opdrachtnemer te beheren areaal.

Beheermaatregelen

- Opdrachtnemer moet verpachte terreinen onderhouden conform de in dit document aangegeven beheervormen. Deze eis geldt niet voor delen van de verpachte terreinen die in gebruik zijn als akker of productiegrasland (beheervorm 'grasland'). Bij verpachte terreinen die gedeeltelijk in gebruik zijn als akker of productiegrasland omvat het te onderhouden gebied in ieder geval:
 - een strook met een breedte van maximaal 6 meter langs wegen en paden en aan de rand van en tussen akkers en productiegrasland;
 - alle sloten en greppels.

¹³ De vegetatiemonitor is een hulpmiddel bij de voorbereiding en de verificatie van de uitvoering. De noodzaak om onderhoud uit te voeren moet altijd in het veld worden geverifieerd.

7.3.3 Beheermaatregelen voor kruidachtige vegetaties

Definitie Kruidachtige vegetatie

Kruidachtige vegetaties bestaan voornamelijk uit gras en kruiden.

Beheermaatregelen Kruidachtige vegetatie

- Uit het werk komende organische materialen moeten binnen 10 kalenderdagen na het maaien worden opgeruimd. Dat geldt ook voor maaisel in verzamelde vorm. Uitzondering hierop is de beheervorm gazon, waar het maaisel niet hoeft te worden afgevoerd.
- Binnen een straal van 0,50 m rond bomen is machinaal maaien niet toegestaan, gebruik van een bosmaaier is wel toegestaan. Maaien direct rondom stamvoeten van bomen langs wegen en op terreinen bij sluizen, stuwen en dergelijke is niet toegestaan om maaischade aan de bomen te voorkomen.
- Bij sluis- en stuwcomplexen, stormvloedkeringen e.d. is houtachtige opslag rond bomen niet toegestaan.
- Bij het onderhoud van kruidachtige vegetaties, dient de vegetatie ongekneusd te blijven. Het gebruik van een klepelmaaier of soortgelijke apparatuur is niet toegestaan. Uitzondering hierop is het gebruik op stenige oevers¹⁴.
- (Vaar)wegmeubilair moet altijd zichtbaar zijn voor (vaar)weggebruikers.
- De zode moet in stand blijven.
- De insporingsdiepte van materieel mag niet meer dan 70 mm bedragen.
- De vegetatie moet vrij zijn van obstakels in de vorm van opslag van houtige gewassen e.d. Obstakels bedreigen de veiligheid van in de berm geraakte voertuigen en benadelen de begaanbaarheid van (schouw)paden. In het rivierbed belemmeren ze de vrije doorstroming van water.
- Bij verwijdering van grotere oppervlakten ruigte moet er voldoende structuur aanwezig blijven als dekking en voedsel voor fauna (bv. insecten, vogels, grazers ed.). Indien geen andere ruigten in de directe omgeving te vinden is, moet het beheer hierop worden aangepast (bv. gefaseerde uitvoering).

7.3.4 Visie en beheermaatregelen houtachtige vegetaties

Definitie Houtachtige vegetaties

Houtachtige vegetatie omvat alle niet-kruidachtige vegetatie en bestaat uit bomen en/of struiken, inclusief ondergroei. Houtachtige vegetaties omvatten niet-gesloten beplantingen (bomenrijen en solitaire bomen), gesloten beplantingen (bossen, singels, houtwallen), geschoren hagen en sierbeplanting.

Beheervisie

- Het beheer is gericht op het waarborgen van de veiligheid voor de (vaar)weggebruiker, de hoogwaterveiligheid, de bereikbaarheid van de terreinen voor de beheerder en de (vaar)weggebruiker en de instandhouding van de uitwendige vorm van de gesloten beplanting.
- Beplantingen en bomen langs (vaar)wegen, o.a. bakenbomen, geven de gebruiker zicht op het verloop van de (vaar)weg. Op deze wijze dragen ze bij aan de veiligheid van het verkeer en aan een goede inpassing van de infrastructuur in het landschap.
- Voor Rijkswaterstaat betekent een veilig boombestand het beheersen van de risico's (risicomanagement), vanuit zijn verantwoordelijkheid voor het (vaar)wegbeheer en het boombeheer. Bij het boombeheer worden verschillende risico's onderscheiden: van vallende takken tot en met het afbreken van een kroon, of het omwaaien van een gehele boom, takken in het gebruiksprofiel (obstakelvrije ruimte), wortelopdruk en wortelgroei, vallende vruchten en vallend blad.
- Bij nieuwe aanplant wordt het slagingspercentage gewoonlijk bereikt door het bieden van de gebruikelijke nazorg zoals tijdig water geven, plaagbestrijding, boompalen en boomband herstellen.

¹⁴ Bij stenige oevers dient vrijkomend maaisel direct te worden afgevoerd. In het water verspreiden van organisch materiaal is een overtreding van de zorgplicht in het kader van de Waterwet

Beheermaatregelen

- Voldoen aan de algemene en verhoogde zorgplicht die voortvloeit uit artikel 6:162 e.v. van het Burgerlijk Wetboek. Bomen mogen geen gevaar opleveren voor persoon of goed (Boomveiligheidsprotocol Rijkswaterstaat, 2017).
- De opdrachtnemer moet aantonen dat hij aan bovenstaande verplichting voldoet door jaarlijks het bomenbestand op planmatige wijze te controleren, maatregelen uit te voeren op basis van de uitkomsten van de controle en door de uitgevoerde activiteiten vast te leggen.
- Voor alle gecontroleerde bomen wordt de ernst van waargenomen gebreken vastgesteld en worden te treffen (vervolg)maatregelen uitgevoerd of de noodzaak tot nader onderzoek voorgesteld en onderbouwd door een deskundig controleur.
- Alle uitgevoerde activiteiten, ingezette deskundigheid, waarnemingen en adviezen voor onderhoud of onderzoek worden jaarlijks per boom en locatie vastgelegd door de opdrachtnemer. Het resultaat wordt vervolgens binnen 4 weken na de betreffende controle gerapporteerd aan Rijkswaterstaat.
- Bomen mogen de verkeerskundige en technische functie van een aangrenzende(vaar)weg niet in gevaar brengen.
- In zichthoeken mag aanwezige vegetatie niet hoger zijn dan 0,20 meter. Zichthoeken liggen bij op- en afritten, wegkruisingen en verder boven en beneden alle kunstwerken, incl. havenkruisingen, auto-afzetplaatsen, afmeerplaatsen, insteekhavens, opslagterreinen, passantenhavens, recreantenhavens, loswallen, langs havens, veerstoepen en dergelijke. Zichthoeken bij sluizen hebben een lengte van 200 meter, gerekend vanaf het sluishoofd, en een breedte gelijk aan de afstand tussen de waterlijn en de aangrenzende verharding.
- Het zicht van het (scheepvaart)verkeer mag niet worden belemmerd door vegetatie in zichthoeken, vrije ruimtes en zichtlijnen in bochten zoals opgenomen in de 'Richtlijnen Vaarwegen 2017' (Rijkswaterstaat, 2017).¹⁵
- Houtachtige vegetatie mag geen belemmering vormen voor:
 - het zicht op (vaar)wegmeubilair, geleiderail en aanlegvoorzieningen alsook de
 - bereikbaarheid van bolders;
 - het zicht op sluizen en bruggen vanaf bedieningsgebouwen of -camera's;
 - de lichtuitstraling van scheepvaartseinen en (vaar)wegverlichting;
 - het zicht van camera's en het dekkingsgebied van radarposten.
- De afstand tussen de top van de houtachtige vegetatie en hoogspanningsdraden moet minimaal 6 meter bedragen.
- Iepziekte dient bestreden te worden conform de richtlijnen zoals opgenomen in de 'Handleiding Goed Iepenbeheer' van de Iepenwacht (zie: <https://www.landschapzorg.nl/dl/Iepen%20Beheer%20-%20brochure%20Iepenwacht.pdf>).
- Eikenprocessierups dient bestreden te worden conform de 'Leidraad Beheersing Eikenprocessierups' (zie: <https://www.nvwa.nl/documenten/plant/plantziekte-en-plaag/plaag/eikenprocessierups/leidraad-beheersing-eikenprocessierups>) en het 'Beslisschema beheersing eikenprocessierups' van de Expertgroep Eikenprocessierups (zie: <https://www.nvwa.nl/documenten/plant/plantziekte-en-plaag/plaag/eikenprocessierups/beslisschema-beheersing-eikenprocessierups>).
- Op het vellen van houtachtige vegetatie zijn de eisen uit de 'Handleiding vellen en herbeplanten houtopstanden' (Rijkswaterstaat, 2018) van toepassing. Voorafgaand aan het vellen moet de Rijkswaterstaat-coördinator houtopstanden worden betrokken.
- De opdrachtnemer registreert jaarlijks in zijn systeem en rapporteert aan Rijkswaterstaat middels een 'bosboekhouding':
 - welke verloren gegane solitaire bomen of bomen in bomenrijen, hagen of struwelen vervangen dienen te worden en in het voorafgaande jaar zijn vervangen;
 - de kap- en compensatiemeldingen die zijn gedaan in het kader van de Wet natuurbescherming en de EU houtverordening;
 - de aard, herkomst en kwaliteit van aangebrachte plantmaterialen en bijbehorende voorzieningen
- Voor knotbomen (griendbeheer) geldt het volgende:
 - Knotten dient plaats te vinden als takken te zwaar worden of dreigen uit te scheuren;
 - Uitlopers aan de knot maximaal 5 jaar oud mogen zijn;

¹⁵ De eiden in de Richtlijn Vaarwegen 2017 zijn in principe alleen geldend voor nieuw aan te leggen vaarwegen. Opdrachtgever specificeert de locaties waarop de Richtlijn Vaarwegen 2017 van toepassing is (indien deze niet conform de vegetatielegger onderhouden moeten worden).

- Knotbomen in een rij in principe gelijktijdig geknot moeten worden, tenzij het vanuit ecologie, d.w.z. aanwezigheid van nesten, wenselijk is om het knotten gefaseerd uit te voeren;
- Uit het werk komende organische materialen moeten binnen 10 kalenderdagen na het maaien worden opgeruimd.
- Voor bakenbomen geldt specifiek het volgende:
 - Opkronen dient plaats te vinden, indien (hoogwater)veiligheidseisen dit noodzakelijk maken;
 - Bakenbomen mogen niet in het water vallen;
 - In geval van sterfte wordt de stob verwijderd en wordt om uitspoeling te voorkomen de krib of gestrekte oever hersteld.
- Overhangende takken die hinder kunnen veroorzaken voor verkeer of agrarisch gebruik dienen verwijderd te worden.
- Eis over zichtlijnen opgenomen?
- Wanneer er sprake is van van meer dan 500m² ruwere vegetatie dan dient het volledige vlak teruggezet te worden naar de vegetatieklasse zoals opgenomen in de legger. Echter, er kunnen zwaarwegende omstandigheden zijn die dit niet mogelijk maken, bijvoorbeeld situaties die onder de Wnb vallen.
- Betreffende locaties dienen afgestemd te worden met team Uittwaarden van RWS.

7.4 Specifieke beheermaatregelen per beheervorm

7.4.1 Vegetatieklasse Gras en Akker

Voor de vegetatieklasse Gras en Akker zijn de standaard beheervormen Grasland type B, Grasland type C en Gazon. In deze paragraaf zijn specifiek per beheervorm de beheermaatregelen weergegeven.

Beheervorm Grasland type B

Beheermaatregelen

- Minimaal 1x per jaar maaien;
- De maaibeurt dient plaats te vinden tussen 15 augustus en 1 november;
- Maximale hoogte op 1 november van elk jaar: 0,30 meter;
- Niet korter maaien dan 0,10 meter;
- Uit het werk vrijkomende organische materialen moeten binnen 10 kalenderdagen na het vrijkomen worden afgevoerd conform artikel 6.5.c. Waterwet. Ten behoeve van het ontsnappen van fauna uit maaisel en afzetten van zaden dient het maaisel tenminste 48 uur te blijven liggen na het maaien.
- Houtachtigen verwijderen vanwege niet meer voldoen aan eis 500m² > verwijderen met wortel.

Beheervorm Grasland type C

Bij begrazing wordt onderscheid gemaakt in verlengde seizoensbegrazing (veebezetting in grofweg periode april – november) en jaarrondbegrazing. Bij jaarrondbegrazing moet er met name in de winter voldoende voedsel zijn voor de grazers. Daarom is bij jaarrondbegrazing niet 1 november maar 1 april het ijkmoment voor het voldoen aan de vegetatielegger.

Beheermaatregelen

- Begrazing of een combinatie van begrazing en maaien plus afvoer van het maaisel;
- De begrazingsdruk moet zodanig zijn dat de graslandvegetatie gehandhaafd blijft (niet overgaat naar ruigte), respectievelijk tot ontwikkeling komt;
- Afrasteringen moeten in veilige en beheerbare toestand verkeren en zorgen voor een degelijke opsluiting/afscheiding van de grazers;
- Loopsporten van grazers zijn op primaire en regionale waterkeringen, en op zomerkades niet toegestaan;
- Bij het maaien dient er rekening mee te worden gehouden dat voldoende wintervoedsel overblijft voor de grazers; gemaaide delen max. 30 cm.
- Maximale hoogte op 1 november van elk jaar (of bij jaarrond begraasd gebied op 1 april): gemiddeld 50 cm.

Beheervorm Gazon

De beheervorm Gazon is permanent kort gemaaid grasland. Dit betreft zowel gazon als recreatief grasland.

Beheermaatregelen

- Recreatief en/of representatief gebruik moet mogelijk zijn;
- Uit het werk komende organische materialen achterlaten is toegestaan;
- Minimaal 4 keer per jaar maaien;
- Maaien tijdens het groeiseizoen;
- Maximale hoogte (m) op ieder moment: 0,15;
- Minimale hoogte (m) op ieder moment: 0,04;
- Obstakels en te handhaven bomen en struiken mogen niet worden beschadigd.

7.4.2 Vegetatieklasse Riet en Ruigte

Voor de vegetatieklasse Riet en Ruigte zijn de standaard beheervormen Rietbeheer en Ruigtebeheer. In deze paragraaf zijn specifiek per beheervorm de beheermaatregelen weergegeven.

Beheervorm Ruigtebeheer

Ruigte bestaat uit hoog opgaande kruidachtige planten zoals distels, berenklauw, brandnetels, bramen en grassoorten. Ruigte ontstaat als de vegetatie niet jaarlijks wordt gemaaid.

Beheermaatregelen

- Op 1 november van ieder jaar mag er geen houtachtige opslag aanwezig zijn met uitzondering van aaneengesloten vegetatie ruwer dan Gras en akker in een omvang kleiner dan 500 m² en solitaire bomen; Indien meer dan 500m² houtachtigen; verwijderen inclusief wortels en bodem egaliseren.
- Moerasvegetatie niet maaien
- Droge ruigte maaien eens in de 3 jaar. Jaartallen opnemen in contract.
- Uit het werk vrijkomende organische materialen moeten binnen 10 kalenderdagen na het vrijkomen worden afgevoerd conform artikel 6.5.c. Waterwet. Ten behoeve van het ontsnappen van fauna uit maaisel en afzetten van zaden dient het maaisel tenminste 48 uur te blijven liggen na het maaien.
- Maximale hoogte op 1 november in jaar x: 0,30 m;
- Niet korter maaien dan 0,10 meter;
- Het achterlaten van vrijgekomen maaisel is niet toegestaan.

Beheervorm Rietbeheer

Rietvegetatie is een door riet gedomineerde vegetatie op vochtige plaatsen. Voor het beheer is onderscheid te maken in landriet en waterriet. Permanent in het water staande vegetatie langs grote wateren met riet (eventueel ook Mattenbies) wordt waterriet genoemd.

Beheermaatregelen

- De hydraulische ruwheid van de vegetatie (vegetatieklasse) mag niet groter zijn dan in de Vegetatielegger is aangegeven (<https://www.rijkswaterstaat.nl/water/waterbeheer/bescherming-tegen-het-water/waterkeringen/leggers/vegetatielegger/index.aspx>).
- Opdrachtnemer controleert uiterlijk op 1 juli van ieder jaar middels de Vegetatiemonitor (<https://www.openearth.nl/vegetatiemonitor/>) of de ruwheid voldoet aan de Vegetatielegger. Als de vegetatiemonitor aangeeft dat de ruwheid niet voldoet aan de Vegetatielegger, dat wil zeggen dat de 'Classificatie vs Legger' oranje of rood kleurt, en dit na controle in het veld bevestigd wordt, dan moet Opdrachtnemer beheermaatregelen uitvoeren zodat de betreffende gebieden voldoen aan de eisen vanuit de Vegetatielegger¹⁶. Zowel opdrachtnemer als opdrachtgever zijn zich bewust van de foutmarge die de monitoringstool kan weergeven ten opzichte van de situatie buiten. Te allen tijden is de situatie buiten leidend.
- Voor waterriet, permanent in het water staand riet, is in tegenstelling tot bij landriet geen maaibeheer nodig;

¹⁶ De vegetatiemonitor is een hulpmiddel bij de voorbereiding en de verificatie van de uitvoering. De noodzaak om onderhoud uit te voeren moet altijd in het veld worden geverifieerd.

- Opdrachtnemer moet het beheer zodanig uitvoeren dat de rietvegetatie in stand blijft;
- Indien meer dan 500m² houtachtige opslag; verwijderen inclusief wortels van de gehele opslag.
- Houtige opslag moet worden verwijderd; verwijderen inclusief wortels.
- Droge ruigte maaien eens in de 3 jaar. Jaartallen opnemen in contract.
- Uit het werk vrijkomende organische materialen moeten binnen 10 kalenderdagen na het vrijkomen worden afgevoerd conform artikel 6.5.c. Waterwet. Ten behoeve van het ontsnappen van fauna uit maaisel en afzetten van zaden dient het maaisel tenminste 48 uur te blijven liggen na het maaien.
- Het maaien moet worden uitgevoerd tussen 1 december en 15 februari;
- Maximale hoogte op 15 februari: 0,20 meter;
- Minimale hoogte op 15 februari: 0,10 meter;

7.4.3 Vegetatieklasse Struweel

Struweel is hydraulisch de meest ruwe klasse in de Vegetatielegger. Op grond van de Vegetatielegger zijn voor deze vegetatieklasse geen beheermaatregelen nodig, tenzij nodig vanuit andere zwaarwegende belangen.

7.4.4 Vegetatieklasse Bos

Voor de vegetatieklasse Bos zijn, behalve voor grienden, geen specifieke beheermaatregelen voor de waterveiligheid nodig. In deze paragraaf zijn specifiek voor de beheervorm Griendbeheer de beheermaatregelen weergegeven.

Beheervorm Bos

Losse takken en dode bomen dienen dusdanig verankerd of opgeruimd te worden zodat voorkomen wordt dat ze in de vaargeul terecht komen bij hoogwater.

Beheervorm Griendbeheer

Definitie Griend

Beplanting in of aan het water, voornamelijk bestaande uit wilgen, die van oudsher gebruikt werd om hakhout van te verkrijgen. Deze landschapsvorm heeft veelal een hoge cultuurhistorische en landschappelijke waarde.

Beheermaatregelen

- Het snijden/knotten moet in <jaartal door Rijkswaterstaat te specificeren> worden uitgevoerd tussen 1 december en 15 maart, slechts enkel indien het beheer op de specifieke locatie tot de taken van RWS behoort. Indien dit niet het geval is worden grienden beheerd als ware het bos.

7.4.5 Vegetatieklasse Water

In de Vegetatielegger zijn bepaalde watergangen en waterpartijen aangeduid met de vegetatieklasse Water. In de andere vegetatieklassen (Gras en Akker, Riet en Ruigte, Bos, etc.) komt ook water voor in de vorm van veelal kleine sloten, watergangen, waterpartijen, etc. Dit water is in de Vegetatielegger niet zichtbaar. Op al het water, zowel in de vegetatieklasse Water als in de andere vegetatieklassen, zijn de eisen voor de standaard beheervormen Watergangen en Waterpartijen uit dit hoofdstuk van toepassing.

In deze paragraaf zijn specifiek per beheervorm de beheermaatregelen weergegeven.

Beheervormen Watergangen en Waterpartijen

Definitie Watergangen en Waterpartijen

Onder Watergangen vallen: vaarten, tochten, (kwel)sloten, zaksloten, greppels, beken en beekmondingen. Tot de Waterpartijen behoren poelen, vijvers, vennen en specifiek in het rivierengebied ontgrondingsplassen, strangen, (oude) meanders, hoogwater- en nevengeulen e.d.

Beheermaatregelen voor Watergangen en Waterpartijen

- Het (technisch) onderhoud aan de stroomgeulen van rivieren en aan kanalen valt buiten de reikwijdte van dit Kader.
 - Opdrachtnemer moet het beheer zodanig uitvoeren dat de vorm en waterhuishoudkundige en ecologische functies van de watergangen en -partijen in stand blijven. Bij onderhoud van watergangen vanuit de eisen in de keur dient er gewerkt te worden conform onderstaande eisen :
- Het organische materiaal dat op de naast het water gelegen kruidachtige vegetatie is gedeponeerd, moet binnen 10 kalenderdagen na het uitmaaïen zijn afgevoerd.
- Een deel van de Watergangen en Waterpartijen valt onder de Keur van een Waterschap. Opdrachtnemer moet ervoor zorgen dat de Watergangen en Waterpartijen altijd voldoen aan de eisen van de Keur.
- Het onderhoud (uitmaaïen, baggeren) uitvoeren uitsluitend in de periode gelegen tussen 15 september en 31 oktober.
- Uit het werk komende organische materialen: achterlaten is tijdelijk toegestaan op naastliggend terrein, indien dit in eigendom is bij Rijkswaterstaat of indien hiervoor toestemming van de betreffende eigenaar is verkregen
- Bij het uitmaaïen dienen de wortels van de water- en oeverplanten achter te blijven in de bodem.
- De teen van de oever dient onvergraven te blijven;
- Opdrachtnemer moet er rekening mee houden dat er door de werkzaamheden aan bij derden (bijvoorbeeld waterschappen) in beheer zijnde objecten, materialen worden gedeponeerd op in het kader van het onderhoudscontract door de opdrachtnemer te onderhouden objecten respectievelijk percelen. Opdrachtnemer draagt voor zijn rekening en risico zorg voor het afvoeren van deze materialen nadat de materialen door derden zijn gedeponeerd, voordat en zonder dat de bestaande grasmatten nadelig wordt beïnvloed.
- De opdrachtnemer draagt zorg voor de communicatie en de coördinatie met derden (waterschappen, aanliggende eigenaren etc.).
- De vegetatie moet ongekneusd blijven. Het gebruik van een klepelmaaier of soortgelijke apparatuur is niet toegestaan.
- De insparing mag maximaal 70 mm bedragen.
- Watergangen en Waterpartijen moeten in de periode tussen half september en eind oktober worden geschoond.
- Duikers, pijpen en uitstroomvoorzieningen (van bijvoorbeeld drainage) moeten na het schonen onbeschadigd zijn en nog goed functioneren.

7.4.6 Vegetatieklasse Verhard oppervlak

Voor de vegetatieklasse Verhard oppervlak zijn de standaard beheervormen Verharde oevers en Stenig ondergrond. In deze paragraaf zijn specifiek per beheervorm de beheermaatregelen weergegeven.

Beheervorm Stortsteen en zetsteen

De oever is de (waterkerende of -geleidende) overgang van land naar water. Verharde oevers zijn met stevig materiaal versterkte oevers, bijvoorbeeld met stortsteen, natuursteen, beton, puin, asphalt of begroeiingsmatten. Een speciaal geval zijn beschoeide oevers met een damwand van staal, beton of hout. De beheermaatregelen zijn erop gericht om te voldoen aan de Vegetatielegger en de constructie en functie van de oever in stand te houden. Klepelen op verharde oevers is toegestaan.

Beheermaatregelen

- Op 15 april en 1 oktober van ieder jaar dient de hoogte van de vegetatie ter plaatse van zichtlijnen maximaal 30 cm te zijn.
- Plantengroei mag niet leiden tot aantasting of verslechtering van de beschermende en/of kerende functie van de oevers of watergeleidende objecten.
- Het naast de oever gelegen terrein en daarin aanwezige vegetatie mag niet nadelig beïnvloed worden.
- Het onderhoud moet zodanig worden uitgevoerd dat uitkomende drainage- /afwateringssystemen niet worden beschadigd.
- Op 1 november is de maximale hoogte van vegetatie op verharde oevers 15 cm.
- Klepelen is toegestaan.

- Maaisel dient afgevoerd te worden; het is toegestaan om dit in een werkgang te doen.
- Kribben:
- Kaal --> (max x cm vegetatiehoogte op 1 november)
- Bomen dikker dan 30 cm (ouder dan 10 jaar) laten staan op de krib. Afgezaagde bomen nieuwe opslag verwijderen (hiermee worden de KRW bomen "beschermd")
- Nieuwe opslag van bomen op kribben is niet toegestaan
- Stenige/verharde oevers:
- (Eis tav alles kaal op 1 november is niet wenselijk)
- Vanaf 20 meter vanuit de oksel van de krib mag binnen elke 50 meter een boom ontstaan. Overige deel moet boom/struweel opslag worden verwijderd (uitgezonderd meidoorns).
- Verwijderen opslag dient minimaal eens in de 3 jaar uitgevoerd te worden; twee weten in jaar x en Y na ingang van het contract.

Beheervorm Stenige ondergrond

Onder de beheervorm Stenige ondergrond vallen locaties waar verhard terrein of stenig materiaal in de ondergrond aanwezig is, anders dan verharde oevers. Dit kan bijvoorbeeld een erf, parkeerterrein, weg zijn.

Beheermaatregelen

- Plantengroei mag niet leiden tot aantasting of verslechtering van de functie van de stenige ondergrond.
- Als de stenige ondergrond geen functie meer heeft dan dient enkel beheert te worden conform de vegetatielegger.

7.4.7 Vegetatieklassen Mengklassen (90/10, 70/30, 50/50)

Beheervorm Gemengd beheer

Dit betreft veelal natuurterreinen bestaande uit een mozaïeklandschap van grasland, ruigtes/zomen, struwelen en bos die zich dynamisch ontwikkelen.

Beheermaatregelen

- Begrazing of een combinatie van begrazing en maaien plus afvoer van het maaisel;
- Afrasteringen moeten in veilige en beheerbare toestand verkeren en zorgen voor een degelijke opsluiting/afscheiding van de grazers;
- Loopsproten van grazers zijn op primaire en regionale waterkeringen niet toegestaan;
- De maaibeurt dient plaats te vinden tussen 25 augustus en 1 november;
- Bij het maaien dient er rekening mee te worden gehouden dat voldoende wintervoedsel overblijft voor de grazers;
- Voor Mengklasse 90/10 is op 1 november minimaal 80% gras en akker aanwezig;
- Voor Mengklasse 70/30 is op 1 november minimaal 30% gras en akker en maximaal 40% bos of struweel aanwezig;
- Voor Mengklasse 50/50 is op 1 november minimaal 10% gras en akker en maximaal 60% bos of struweel aanwezig;
- Uit het werk komende organische materialen moeten binnen 10 kalenderdagen na het maaien worden opgeruimd.
- Eisen begrazing zie schraalgrasland C.

7.4.8 Speciale beheervormen

Vanuit bestaande wet- en regelgeving (Natura 2000 of KRW) kan het noodzakelijk zijn om af te wijken van de standaard beheervormen. Daarnaast kan er sprake zijn van klantwensen (meekoppelkansen) om vanuit andere functies, bijvoorbeeld recreatie of cultuurhistorie, aangepast beheer te voeren.

Beheervorm heggen

Definitie heg

In het rapport Heggen langs de grote rivieren (Staatsbosbeheer & Rijkswaterstaat, 2013) is een heg in de uiterwaarden gedefinieerd als lijnvormige beplanting met een variabele hoogte en lengte van een of meer heestersoorten, maar hoofdzakelijk meidoorn. Soms staan in de heg enkele bomen, vaak wilg, eik of es. Een heg is aangeplant door mensen of als natuurlijke opslag lang gebruikt door mensen, en voor dat gebruik als heg omgevormd en onderhouden.

Een heg die lang niet is onderhouden, valt wel binnen de definitie van een heg. Zelfs enkele overgebleven meidoorns naast elkaar beschouwen we als een heg. Een heg is vrijwel altijd vrijstaand en ligt vaak om akkers heen of tussen weilanden. Soms ligt deze tegen een bosrand aan. Heggen hebben vrij grote openingen en zijn niet altijd recht. Als het gaat om een doorgang, beschouwen we de heg als doorgaand. Als het om openingen gaat die groter zijn dan een doorgang, beschouwen we deze heg als twee losse heggen.

In de vegetatielegger zijn heggen herkenbaar als lijnvormige vegetatie (Struweel of Bos) of zijn aangegeven als een paarse lijn, echter niet alle heggen zijn opgenomen in de vegetatielegger. In het veld kan ieder min of meer lijnvormige struweel of bos een heg zijn, maar dat hoeft niet altijd zo te zijn. Voorkomen moet worden dat heggen met bijvoorbeeld een cultuurhistorische waarde worden verwijderd. Bij het verwijderen moet daarom altijd het stappenplan heggen worden doorlopen uit hoofdstuk 4 van het document 'Heggen langs de grote rivieren' (Staatsbosbeheer & Rijkswaterstaat, 2013).

Door minder frequent onderhoud kan een heg te breed zijn geworden. De beheervorm heggen houdt in:

Beheermaatregelen

- Bij heggen die als Struweel of Bos op de vegetatielegger zichtbaar is, dan zijn de contouren van de legger maatgevend. Dit kan door te snoeien en te kappen;

Beheervorm baken- en bomen

Bakenbomen en geleidebomen zijn markante bomen die langs de rivier op de oever of op de uiteinden van kribben staan en de grens tussen land en water markeren. Deze bakenbomen accentueren de vaargeul en hebben daarmee vanuit het verleden een functie voor de veiligheid van het scheepvaartverkeer. Door de komst van radarsystemen is de functie van deze bomen op kribben overbodig geworden. Rijkswaterstaat vervangt de bakenbomen op kribben niet. Bomen die er nu nog staan, moeten een takvrij stamstuk hebben zodat bij hoogwater de afvoer niet belemmerd wordt. Bakenbomen op de vaste wal worden behouden, maar worden in geval van sterfte niet teruggeplaatst (uitsterfbeleid).

Voor bakenbomen geldt:

- Bakenbomen mogen niet in het water vallen
- Wanneer bakenbomen verdwijnen, dient de stobbe verwijderd te worden en de krib of verharde oever hersteld.
- De locatie van de verdwenen bakenboom dient gemeld te worden aan het contractteam van RWS.

Knotwilgen: locatie opnemen in areaalgegevens en uitsterfconstructie

Natura 2000

Delen van de uiterwaarden die opdrachtnemers in opdracht van Rijkswaterstaat beheren zijn aangewezen als Natura 2000-gebieden (zie: <https://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/default.aspx?main=natura2000>). In deze

gebieden is Rijkswaterstaat verantwoordelijk voor het instandhouden van de aanwezige natuurwaarden (instandhoudingsdoelstellingen).

Vanwege de instandhouding van de natuur in de Natura 2000-gebieden kunnen aanvullende eisen gelden voor de opdrachtnemers, zoals:

- Een andere beheervorm binnen dezelfde vegetatieklasse: in plaats van grasland type B of type C kan het vanwege een beschermd habitatype wenselijk zijn om aanvullend maaibeheer toe te passen (vb. extra keer maaien);
- Gefaseerd maaien (beheervorm: gefaseerd maaien of rietruigtebeheer);
- De periode waarin het beheer wordt uitgevoerd;
- Het gebruik van aangepast materieel;
- Ecologische begeleiding.

Het beheer dient beheer uitgevoerd conform de vigerende N2000 beheerplannen.

De ecologische beheerplannen van de Natura 2000-gebieden geven aan welke extra eisen van toepassing zijn op het vegetatiebeheer, in aanvulling op de eisen die worden gesteld vanuit vegetatiebeheer conform Vegetatielegger en zoals beschreven in de voorgaande hoofdstukken. Deze eisen kunnen betrekking hebben op de instandhouding of de ontwikkeling van beschermde habitats of soorten. De opdrachtnemer moet het vegetatiebeheer uitvoeren conform de eisen in de voorgaande hoofdstukken en de eisen ten aanzien van het instandhouden van de natuurwaarden in de Natura2000-gebieden.

Kaderrichtlijn Water (KRW)

Rijkswaterstaat verbetert de waterkwaliteit en het ecologisch functioneren van het water door uitvoering van specifieke maatregelen. Deze maatregelen komen voort uit de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW). In delen van de uiterwaarden die opdrachtnemers in opdracht van Rijkswaterstaat beheren zijn al diverse KRW-maatregelen uitgevoerd. Voorbeelden hiervan zijn de aanleg van geulen, natuurvriendelijke oevers, wetlands, vispassages en overige inrichtingsmaatregelen zoals het plaatsen van dode bomen in rivieren. Rijkswaterstaat is verantwoordelijk voor het instandhouden en functioneren van deze KRW-maatregelen en KRW relevante vegetatie.

Voorbeelden van KRW relevante vegetatie zijn: oeervervegetatie bestaande uit kruidachtige vegetatie, riet, struweel en solitaire bomen. Door oevers conform de toegestane norm te onderhouden, wordt er ruimte geboden voor de ontwikkeling van KRW relevante vegetatie.

Literatuurlijst

Ministerie van V&W, 2007. Voorschrift Toetsen op Veiligheid Primaire Waterkeringen. (<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2007/08/01/voorschrift-toetsen-op-veiligheid-primaire-waterkeringen-voor-de-derde-toetsronde-2006-2011>).

Rijkswaterstaat, 2013. Kader Beheer Groenvoorzieningen 2013.

Rijkswaterstaat, 2013. Leidraad Beheer Groenvoorzieningen 2013.

Rijkswaterstaat, 2016. Handreiking Jacht, Beheer en Schadebestrijding.

Rijkswaterstaat, 2017. Boomveiligheidsprotocol Rijkswaterstaat.

Rijkswaterstaat, 2017. Wettelijk Beoordelingsinstrumentarium. (<https://www.helpdeskwater.nl/onderwerpen/waerveiligheid/primaire/beoordelen-wbi>)

Rijkswaterstaat, 2017. Kader Contractbeheersing Rijkswaterstaat (<http://publicaties.minienm.nl/documenten/kader-contractbeheersing-rijkswaterstaat-2017-zakelijk-samenwerken-op-basis-van-vakmanschap-en-vertrouwen>)

Rijkswaterstaat, 2017. Richtlijnen Vaarwegen 2017. Rijkswaterstaat Water, Verkeer en Leefomgeving, Rijswijk.

Rijkswaterstaat, 2018. Gedragscode Soortenbescherming Rijkswaterstaat (<https://mijn.rvo.nl/documents/20448/80125/Gedragscode+soortenbescherming+Rijkswaterstaat/b979563c-d036-4617-8a99-fa04986f9f31>)

Rijkswaterstaat, 2018. Handreiking vellen en herbeplanten houtopstanden.

Rijkswaterstaat, 2019. Kader Vegetatiebeheer Uiterwaarden 2019.

Staatsbosbeheer & Rijkswaterstaat, 2013. Heggen langs de grote rivieren.

Bijlage 1 Processchema – Bepalen Beheervorm

Bijlage 2 Memo Rijkswaterstaat CD Wettelijke beheertaken
Rijkswaterstaat in uiterwaarden

CONCEPT

Dit is een uitgave van

Rijkswaterstaat

Kijk voor meer informatie op
www.rijkswaterstaat.nl
of bel 0800 - 8002
(ma t/m zo 06.00 - 22.30
uur, gratis)
| Juni 2019 |